

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 11 SEPTEMBER 1946

No. 1531

COMMISSIE VAN REDACTIE:*H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;**H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.*

*Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408*

BERICHT.

Door technische omstandigheden wordt voor de „E.-S.B.” tijdelijk een ander lettertype toegepast. De noodzakelijke versoering maakt het onvermijdelijk, dat enkele malen twee lettertypen naast elkaar zullen voorkomen.

INHOUD:

	Blz.
Balans der Nederlandsche deviezenreglementeering door <i>Mr. Dr. J. H. F. Bloemers</i>	579
Des Ministers toezegging door <i>Prof. Mr. C. W. de Vries</i>	582
Vergelijkende bedrijfsstatistieken van den binnenlandschen handel door <i>A. A. C. Reedijk</i>	582
Het steenkolenvraagstuk in Groot-Britannië door <i>G. Stuvet</i>	585
De maximumprijzen en de distributie van fruit door <i>G. W. Beunder</i>	586
Aanteekening:	
Een Engelsche stem over economische samenwerking tusschen Nederland en België	589
Ontvangen boeken en brochures	590
Geld- en kapitaalmarkt	590
Statistieken:	
Bankstaten	591

DEZER DAGEN

overheerscht het passen en meten, de bezigheid, waarmee, volgens het spreekwoord, de meeste tijd wordt versleten. Niet alleen in de schaarschte-economie, doch ook in de politiek. De wethoudersbenoemingen leverden curieuze voorbeelden van politieke telkunde, soms ook van politiek inzicht. Een enkele keer wordt, na veel schuiven, een passende oplossing gevonden. Zoo zal de Commissie-Generaal voor Indië, nu het rouleerend voorzitterschap schijnt te zijn vastgezet, in beweging kunnen komen. In haar voorveld gaat in Indië zelf een Nederlandsche commissie den toestand in het republikeinsche gebied bezien; éénrichtingsverkeer naar Djokjakarta of werkelijke vorderingen? Passen en meten, het geldt voor de nieuwe Neder-

landsche Jaarbeurs en voor de paleisruimte in Alexandrië, waar thans ook het Bulgaarsche Koninghuis, bij volksstemming van den troon geweest, zich heen begeeft. Intusschen gaat het geschuif met grenslijnen om Triëst voort, doch dat heeft meer het subjectieve van loven en bieden. „Sunt certi denique fines”, er zijn tenslotte zekere grenzen, schijnt Molotov te hebben gedacht. Hij heeft althans aan den Secretaris-Generaal der Vereenigde Naties geseind, dat de vredeconferentie zeer wel op 23 October beëindigd zou kunnen zijn. Is hij wellicht ook opgewekt door het accord tusschen Oostenrijk en Italië over Zuid-Tirol, tot stand gekomen na Belgische—Nederlandsche bemiddeling? In elk geval zal tegen dien tijd de volledige argumentatie tegen de rede, welke Byrnes in Stuttgart hield over den toekomst van Duitschland, wel gereed zijn. De Amerikaansche minister heeft o. a. gezegd, dat de Amerikanen in Duitschland zouden blijven, zoolang dat voor de rust in Europa noodig was. Een uitstrekken van de „good neighbour” politiek tot Rusland? Over het samengaan der Britsche en Amerikaansche zônes in economisch opzicht is principieel overeenstemming bereikt.

Loven en bieden, in oorsprong een economische term. Momenteel met den nadruk op bieden, terwijl er weinig te loven valt. Althans, naar de uiterlijke symptomen, niet in de Vereenigde Staten. Wallstreet, de klassieke barometer, — thans echter meer politiek dan economisch registreerend —, daalde snel. Hier overtrof contrariëwjs het aanbod de vraag. Een nieuwe grond voor discussie, of de beurs een index is der reële economie. Daarnaast, na de vacaties, weer stakingen: Het massaalt is de staking der zeelieden; het merkwaardige is, dat deze staking niet volgt op een mislukt loven en bieden van partijen, doch op een verbieden door de Overheid van het verwezenlijken van reeds bereikte onderhandelingsresultaten.

De Amerikaansche Regeering is niet de eenige, die tobt met het evenwicht tusschen loonen en prijzen. Uit „El Trabajo Nacional”, een Spaansche publicatie, die wij juist ontvingen, blijkt, dat de groothandels-prijzen en de kosten van levensonderhoud in Spanje in 1946 voortdurend zijn gestegen; een loonindex wordt niet gegeven. Een merkwaardig groot aantal Nederlandsche toeristen kan meespreken over de duurte en de loonmoeilijkheden in België en Frankrijk. In Nederland ligt de kwestie juist weer op de weegschaal. Het moge voor de Regeering passen en meten zijn, dan wel wikken en wegen, voor loven en bieden is hier geen plaats. Het is de plicht der Regeering de éénige weegsteen te hanteeren, die van het algemeen evenwicht, zonder bijwicht van het soms met veel luidruchtigheid in de schaal geplaatste partieele belang. Dat zij daarbij meer tegenwerking dan medewerking ondervindt, staat wel vast. Tweeërlei weegsteen, één voor de eigen groep en één voor de overigen, is veler wensch.

Beschikbare krachten

Sociaal-econoom

jurist, 38 jaar, georiënteerd op Centraal Sociaal Werkgeversverbond, met 10 jaren praktische ervaring bij werkgevers, werknemers (o.a. Stichting van den Arbeid) en Overheid (o.a. College van Rijksbemiddelaars), met eigen gevestigd bureau in het centrum des land, ambieert de behartiging van (gecombineerde) werkgeversbelangen, bij voorkeur als secretaris of adviseur. Prima referenties. Bieven gaarne onder no. 637 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

De KONINKLIJKE STOOMWEVERIJ TE NIJVERDAL N.V. te ALMELO zoekt voor haar fabrieken te Nijverdal een

personeelschef

die tot eerste taak krijgt de nog niet bestaande Personeelsafdeling in te richten. De fabrieken omvatten Spinnerij, Weverij en Bleekerij, met een personeelssterkte van ca. 1600 menschen.

Alleen zij, die krachtens hun loopbaan over de nodige ervaring beschikken, komen voor deze functie in aanmerking. Sollicitanten, wier leeftijd ca. 35 jaar moet zijn, moeten bereid zijn zich aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen.

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk, in handschrift, met uitvoerige beschrijving van opleiding en loopbaan, onder bijvoeging van recente foto, te richten aan het Twentsch Instituut voor Bedrijfspsychologie, Grondellaan 18, Hengelo (O.)

Bedrijfsorganisatie vraagt voor zoo spoedig mogelijke indiensttreding

econoom

met initiatief, werklust en zoo mogelijk journalistieke bekwaamheid; in staat nieuwe afdeling zelfstandig tot ontwikkeling te brengen en te leiden. Schriftelijke sollicitatie onder no. 20760, Adv. Bureau „De Haghe”, Plein 11, Den Haag.

LEVENS MIDDELENBEDRIJF in Zuid-Holland vraagt een aankomende

arbeidsanalist

voor het verrichten van tijds- en bewegingsstudies. Gegadigden moeten bereid zijn zich aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen. Uitvoerige sollicitaties te richten aan het bureau van dit blad onder no. 641, postbus 42, Schiedam.

Export- en Importfirma

te Amsterdam zoekt voor een harer vestigingen in Ned. Ind. iemand, grondig bekend met Ned. Ind. producten. Zij die reeds als zoodanig zijn werkzaam geweest, genieten de voorkeur.

Sollicitaties met opgave waar werkzaam geweest, opleiding, leeftijd en verdere bijzonderheden onder no. 635 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

DE BANK

VERSTREKT ADVIES
EN VERLEENT BE-
MIDDELING BIJ HET
SLUITEN VAN VER-
ZEKERINGEN OP
ELK GEBIED

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

200 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Heerengracht 320 - Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
voor
PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;

Dr. J. H. Gispens;

Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groeneveld;

A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

(DEVIEZENBANK)

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

75 kantoren in Nederland

ALLE BANK-, EFFECTEN- EN
ASSURANTIEZAKEN

BALANS DER NEDERLANDSCHE DEVIEZENREGLEMENTEERING.

Nu ruim een jaar verstreken is, sinds Nederland zelf naar eigen vrije inzichten en bepaald door uitsluitend eigen landsbelangen zijn deviezenreglementeering in handen heeft genomen, en bijna een jaar verlopen is, sinds het Deviezenbesluit 1945, de grondslag van het Nederlandsche deviezenrecht, op 20 October 1945 in werking trad, kan het zijn nut hebben, eens in groote lijnen te onderzoeken, hetgeen op dit gebied tot dusverre is tot stand gekomen en tot welke resultaten dit heeft geleid.

Het Deviezenbesluit 1945, in structuur en beginselen een voortzetting van het onder de Duitse bezetting tot stand gekomen Deviezenbesluit 1941, ontleent zijn beteekenis voornamelijk aan de daarin neergelegde begripsomschrijvingen (hoofdstuk I), de algemeene verbodsbepalingen (hoofdstuk II) en de mogelijkheid tot het opleggen van verplichtingen tot aangifte, eigendomsoverdracht en bewaargeving (hoofdstuk III), welke bepalingen door een civielrechtelijke (hoofdstuk IV) en een strafrechtelijke sanctie (hoofdstuk V) omraamd zijn, terwijl het aanvullend en transitoir recht in de hoofdstukken VI en VII geformuleerd zijn. Het aanvullend recht, hetwelk sedertdien verschenen is, is van vrij grooten omvang, doch wijkt in hoofdzaak eveneens weinig af van de krachtens het Deviezenbesluit 1941 gegeven uitvoeringsvoorschriften. Slechts hier en daar, en in veel geringere mate dan men mocht verwachten, hebben de minder gebonden omstandigheden van het na-oorlogsche tijdperk aanleiding gegeven tot het in het leven roepen van nieuwe normen. Dit aanvullend recht is tot nu toe verschenen in den vorm van een drietal beschikkingen der met de uitvoering van het Deviezenbesluit 1945 belaste ministers, één beschikking van den minister van Financiën, één beschikking van De Nederlandsche Bank en ruim dertig zgn. deviezenbepalingen dezer instelling. In groote trekken regelt dit uitvoeringsrecht de volgende onderwerpen:

1. de deviezenrechtelijke positie van verschillende natuurlijke en rechtspersonen;
2. het reis-, grens- en binnenscheepvaartverkeer;
3. de behandeling en het gebruik van binnenlandsche tegoeden van niet-ingezetenen;
4. het incasso van buitenlandsche vorderingen en effectenopbrengsten van ingezetenen;
5. de aanbidding en eigendomsoverdracht van goud, edele metalen en bepaalde buitenlandsche waarden van ingezetenen;
6. de aangifte van binnenlandsche waarden van niet-ingezetenen.

De interne deviezenrechtelijke verhoudingen.

Opmerkelijk is, dat dit aanvullend recht zich met het eigenlijke goederen- en dienstenverkeer nog nauwelijks heeft ingelaten. Van belang hiervoor zijn in de eerste plaats de verschillende regelingen, welke het ontstaan en de binnenlandsche gebruiksmogelijkheden van buitenlandsch guldensbezit tot onderwerp hebben. Over het algemeen is hier de lijn van het bezettingsrecht gevolgd, welke een stringente deviezenrechtelijke blokkeering van het guldensbezit van niet-ingezetenen impliceerde, met dien verstande, dat in met verschillende landen gesloten betalingsovereenkomsten een regeling opgenomen is, dat de Nederlandsche deviezenrechtelijke bepalingen geen beletsel in den weg zullen leggen aan de overdracht van guldensbezit van ingezetenen dezer landen aan andere ingezetenen dier landen en aan het gebruik dezer tegoeden voor het verrichten van betalingen aan Nederlandsche ingezetenen. Opmerkelijk is dat tot een

de contrôle op het verloop van het buitenlandsche guldensbezit bevorderende concentratie van dit bezit niet is overgegaan, hetgeen het begaan van deviezenovertredingen in niet geringe mate in de hand werkt.

Met betrekking tot het goud en het contante deviezenbezit van ingezetenen zijn de reeds in het tijdperk der bezetting geldende verplichtingen tot aanbidding en eigendomsoverdracht dezer waarden (thans ook uitgebreid tot de in het buitenland berustende) opnieuw in het leven geroepen, terwijl eveneens de regeling, krachtens welke de opbrengsten en lossingen van buitenlandsche effecten van ingezetenen langs indirecten weg aan de deviezenvoorziening werden dienstbaar gemaakt, bestendig werd. Daarnaast is ten aanzien van enkele valuta-sterke landen (de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Engeland en Noord-Ierland) overgegaan tot het in het leven roepen van een verplichting tot aanbidding en eigendomsoverdracht ten aanzien van in dollars of ponden-sterling luidende vorderingen op ingezetenen dezer landen¹⁾. In hoeverre De Nederlandsche Bank deze vorderingen de facto van de eigenaren-ingezetenen heeft overgenomen, valt bij gemis aan publicatie dienaangaande niet na te gaan. Over het algemeen kan men vaststellen, dat de opvordering van liquide deviezen zich binnen zeer bescheiden grenzen heeft bewogen, hetgeen haar oorzaak waarschijnlijk vindt in de bestaande mogelijkheid om voorschands nog gebruik te kunnen maken van de in de met een aantal landen gesloten betalingsovereenkomsten geopende creditfaciliteiten en van de in het buitenland op andere wijze opgenomen credieten. Het in het buitenland belegde Nederlandsche kapitaalbezit werd dan ook tot dusverre door de deviezenautoriteiten vrijwel geheel ontzien²⁾.

Ter bepaling van de financieele positie van Nederland ten opzichte van eenigelanden (de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Engeland en Noord-Ierland en Spanje) werd den ingezetenen voorts een aanmeldingsverplichting opgelegd, eenerzijds ten aanzien van bepaaldelijk omschreven minder liquide deviezenbezit, deviezenbronnen en onroerend goed in deze landen, anderzijds ten aanzien van binnenlandsche vorderingen en andere niet in effecten belichaamde binnenlandsche waarden van ingezetenen dezer landen. Afgezien van in de bezettingsperiode verkregen, over het algemeen weinig betrouwbare, gegevens dienaangaande, heeft de bepaling van de feitelijke financieele positie van Nederland, t.o.v. het buitenland, dan ook nog weinig voortgang gevonden, zoodat men in deze nog grootendeels in het duister tast.

Is de deviezenvordering over het algemeen beperkt gebleven, de goederenuitvoer is wat de versterking van de deviezenpositie betreft, ver beneden de aanvankelijk dienaangaande gekoesterde verwachtingen gebleven. Voor het grootste deel wordt de goederenexport daarenboven vereffend binnen het kader van een aantal bilaterale betalingsovereenkomsten, welke hier en daar wel van een plurilaterale clause zijn voorzien, welke evenwel voor Nederland voorschands van weinig beteekenis is, daar de Nederlandsche export slechts fractioneel den goederenimport uit deze landen kan dekken. „Vrije” deviezen in eigenlijken zin levert dan ook slechts vrijwel alleen de goederenuitvoer naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika op. In hoeverre het dienstenverkeer, waarvoor het boven opgemerkte eveneens geldt, deviezenbrengend is geweest, valt evenmin in concreto na te gaan.

Het tot op zekere hoogte begrijpelijke gemis aan

¹⁾ Verschenen is een deviezenbepaling, waarbij deze verplichting den ingezetenen eveneens werd opgelegd t.a.v. vorderingen op ingezetenen van Zwitserland, België, Luxemburg, Noorwegen, Zweden en Denemarken.

²⁾ Dezer dagen werd een besluit gepubliceerd, waarbij aan ingezetenen de gedwongen verkoop van bepaalde Belgische effecten (3 1/2 pCt. België 1937) wordt voorgeschreven.

publiciteit van eenige gegevens omtrent het verloop der met verschillende landen getroffen betalingsovereenkomsten en het resultaat der deviezenopvoeringen en de daartegenover valideerende deviezenverplichtingen. t.o.v. het buitenland, maken het onmogelijk aan de hand van cijfers de feitelijke ontwikkeling van de Nederlandsche deviezenpositie te analyseeren, dit wel in scherpe tegenstelling tot de onder de vooroorlogse clearingwetgeving gebruikelijke publicatie van den stand der verschillende clearingen door het Nederlandsch Clearing-instituut. Men kan zich echter niet aan den indruk onttrekken, dat het een doelbewuste politiek der deviezeninstanties is geweest om zich, met zoo groot mogelijke reserveering van eigen deviezenbestand, zooveel als doenlijk van buitenlandsche creditfaciliteiten te bedienen.

Deze zachtzinnigheid bij het gebruik maken van het binnenlandsche deviezenpotentieel houdt echter niet te onderschatten gevaren in tengevolge van de wijze van reactie der Nederlandsche bevolking op het complex der deviezenvoorschriften. Deze reactie is een absoluut negatieve geweest. Mede door de ten deze gevolgde deviezenpolitiek is het toch het Nederlandsche publiek mogelijk geweest, om op ongekende schaal de deviezenvoorschriften te overtreden door eenerzijds de door de deviezeninstanties in zijn bezit gelaten deviezen clandestien voor particulier gebruik aan te wenden, anderzijds door in belangrijke mate schulden ten opzichte van het buitenland te creëren door vandaar op credit goederen te betrekken. Het in het buitenland naar hartelust rondreizende Nederlandsche publiek en de pakjeszegen uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika vormden dan ook reeds de aanleiding tot een persconferentie, waar de deviezenautoriteiten hun nood over de geringe medewerking van de bevolking klaagden. Ook kapitaalvlucht naar het buitenland is onder de gegeven omstandigheden geenszins buitengesloten, terwijl in het binnenland een niet geringe markt van „zwarte” deviezen is ontstaan. Daarnaast is in het buitenland een „zwarte” clearing georganiseerd, waardoor Nederlandsche deviezenvorderingen in een niet te bepalen omvang aan den greep der Nederlandsche deviezenreglementeering worden onttrokken. Het met name in Zwitserland bestaande groote aanbod van Nederlandsche betaalmiddelen, waar onze valuta op deze markt tot de laagst genoteerden behoort, spreekt hier duidelijke taal en heeft reeds stof doen opwaaien.

Onder deze omstandigheden is dan ook de feitelijke handhaving der bestaande deviezenrechtelijke voorschriften een moeilijk vraagstuk geworden. Daarenboven ontbreekt thans nog een voldoende uitgebreid en deskundig contrôle-apparaat, terwijl ook de bevoegdheden van dit apparaat te beperkt schijnen. Met name ontbreekt een deviezenrechtelijke censuur, zonder welke geen deviezenregeling afdoende kan functionneeren, al is hierin onlangs, zij het dan ook slechts zeer ten deele, voorzien door het geopend ten postkantore doen aanbieden van voor het buitenland bestemde poststukken, zwaarder dan 20 gram. Als zoodanig is deze maatregel echter van zeer ondergeschikte beteekenis te achten.

Evenmin als ten aanzien van het tengevolge van deviezen delicten geleden deviezenverlies, staan gegevens met betrekking tot het aantal geconstateerde deviezen delicten ter beschikking. Daar de deviezeninstanties deze delicten vrijwel geheel via de haar door den minister van Justitie toegekende bevoegdheid tot transactie tot een bedrag van f. 5.000 intern afhandelen, heeft de berechting van deviezen delicten door den strafrechter op het publiek dan ook nog nagenoeg geen afschrikwekkende werking kunnen

uitoefenen. Deze gang van zaken heeft mede tot gevolg gehad, dat bij de toepassing van het deviezenrecht de toetssteen van den rechter tot heden toe vrijwel ontbroken heeft en de jurisprudentie haar bevruchtend invloed op de ontwikkeling van het deviezenrecht nog niet heeft kunnen doen gelden. Welk een teere plant een deviezenregeling ook moge zijn, toch is het noodzakelijk, dat een inzicht gegeven wordt in de feitelijke resultaten, waartoe het voor den leek zeer verwarde complex deviezenbepalingen tot heden toe heeft geleid, opdat een beeld van de werkelijke Nederlandsche deviezenpositie kan worden verkregen, waarvan de deviezenautoriteiten zich thans bepalen tot op te merken, dat zij précair is.

Betalingsovereenkomsten met het buitenland.

Naast dit summiere overzicht van de interne deviezenrechtelijke verhoudingen zijn met betrekking tot de verhouding tot het buitenland van belang de vrij talrijke betalingsovereenkomsten, welke beoogen het feitelijke internationale betalingsverkeer weer op gang te brengen en te vergemakkelijken. Met de meeste Europeesche landen (Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken, de Belgisch-Luxemburgsche Tolunie, Engeland, Frankrijk, Zwitserland, Italië, Spanje, Portugal, Tjecho-Slowakije en Yoego-Slavië) werden betalingsovereenkomsten gesloten, welke varieeren van een veel omvattende tot een zeer beperkte verrekening van betalingen in het kader der overeenkomst. Met de regeling van het eigenlijke kapitaalverkeer laten deze overeenkomsten zich niet in; over het algemeen bestrijken zij slechts in meerderen of minderen omvang het handels- en dienstenverkeer. In een aantal gevallen omvatten deze overeenkomsten ook het betalingsverkeer met de koloniën van het partnerland, terwijl hier en daar de betalingsovereenkomst eveneens het betalingsverkeer met de Nederlandsche overzeesche gebiedsdeelen in haar regeling betreft, hetgeen eenigszins onwettelijk aandoet, nu de deviezenrechtelijke verhouding van Nederland tot zijn overzeesche gebiedsdeelen nog in het geheel niet geregeld en vaag is, en deze gebiedsdeelen ook ten deze onafhankelijkheid verlangen, waarover hieronder nader. Met de overige landen van de wereldkaart, met name de Oost-Europeesche landen en de Staten van Noord- en Zuid-Amerika, wikkelt het betalingsverkeer zich geheel in de sfeer der vrije deviezen af.

Deze betalingsovereenkomsten, welke als regel een koersgarantie in een overigens geenszins onbedenkelijke vorm behelzen, laten zich in twee scherp gescheiden categorieën verdeelen. De eerste en grootste groep beoogt, uitgaande van een gefixeerden koers der beide betreffende valuta's, een verrekening van het in de overeenkomst omlinnde handels- en dienstenverkeer via door de centrale banken in beide landen gevoerde centrale rekeningen tot stand te brengen. Daarbij zijn ruime, in verschillende gevallen naderhand nog uitgebreide, creditlijnen vastgesteld om het aanloopende handelsverkeer te vergemakkelijken. Uiteindelijk dient evenwel de afrekening van de saldi dezer rekeningen in goud of deviezen te geschieden, terwijl een zekere beleggingsmogelijkheid daarvan in het debiteurenland is voorzien. Daarnaast behelzen deze overeenkomsten veelvuldig bepalingen, welke de deviezenrechtelijke contrôle door het eene land op binnenlandsche tegoeden van het andere land beoogen op te heffen en voorzien zij in de mogelijkheid, dat deze tegoeden door het crediteurenland ook in het betalingsverkeer met derde landen zullen kunnen worden benut. Voorshands werken deze overeenkomsten nog uitsluitend bilateraal met de nadeelen van dien en de toekomst zal moeten uitwijzen, of deze overeenkomsten ook plurilaterale beteekenis zullen

kunnen verkrijgen. Voorwaarde daartoe is een niet te zeer verbroken zijn van het evenwicht in de betalingsbalans van het betrokken land, daar deze overeenkomsten anders, evenals de vroeger bestaande clearingovereenkomsten, niet alleen het bilaterale handelsverkeer niet ten volle tot ontwikkeling zullen laten komen, en evenzeer verstarrend daarop zullen werken, doch zeker een multilaterale werking zullen moeten missen. Over het verloop van de bilaterale verrekening onder deze betalingsovereenkomsten tast men tot dusverre geheel in het duister, al staat wel vast, dat ons land in niet geringe mate gebruik heeft gemaakt van de bij deze overeenkomsten gegeven creditmogelijkheden. Willen deze overeenkomsten op den duur bevredigend werken, dan is voorts een stabiliteit in de valutakoersen noodzakelijk. In één geval, de revaluatie van de Zweedsche Kroon, is echter herziening dezer koersen reeds noodzakelijk gebleken.

De tweede categorie dezer betalingsovereenkomsten voorziet in een afwikkeling van het betalingsverkeer, welke in wezen neerkomt op een in één valuta en door één land gevoerde clearing (Spanje, Finland, Italië en Yoego-Slavië). In deze gevallen betreft het hier een gulden-clearing, gevoerd door De Nederlandsche Bank. In één geval, Spanje, is er zelfs toe overgegaan de uit het vooroorlogse clearingrecht stammende bevrijdende werking ten gunste van de onder de overeenkomst betalende debiteuren op te nemen en deze ditmaal niet aan de storting van het schuldbedrag bij het verrekeningsinstituut, doch aan de verzending van het verrekeningsadvies door dit instituut naar het partnerland te verbinden. Waar de wettelijke basis voor het behoorlijk functioneeren van dergelijke clearingregelingen, de Wet Internationaal Betalingsverkeer 1934, is verdwenen en niet, gelijk in het Deviezenbesluit 1941 het geval was, in de deviezenregeling zelf werd geïncorporeerd, is het te verwachten, dat hier moeilijkheden met betrekking tot de werking van deze regelingen niet zullen uitblijven.

Enkele andere problemen.

Tenslotte moge nog eenige aandacht worden geschonken aan een drietal belangrijke deviezenrechtelijke problemen, welke nog niet hun neerslag in een regeling hebben gevonden. In de eerste plaats betreft dit de liquidatie der uit de in de bezettingsperiode gefunctioneerd hebbende centrale clearing via de „Deutsche Verrechnungskasse” te Berlijn voortvloeiende saldi ten aanzien van de daarbij aangesloten derde landen. Hier doen zich twee hoofdquaesties voor: de eerste betreft het wezen van de centrale clearing zelf. Mede tengevolge van de opheffing der Nederlandsch-Duitsche deviezen-grens is de handelsbalans van Nederland ten aanzien van vrijwel alle bij de centrale clearing aangesloten derde landen sterk passief geweest, tengevolge waarvan zich ten gunste van deze derde landen belangrijke tegoeden bij de D.V.K. te Berlijn hebben geaccumuleerd. De vraag is thans, of het systeem der multilaterale clearing er toe leidt, dat deze vorderingen der derde landen als vorderingen op Duitsland moeten worden gezien (het Nederlandsche standpunt), dan wel, dat deze vorderingen, voorzover zij voortspruiten uit goederenimporten in Nederland e.d., door Nederland gehonoreerd zullen dienen te worden (het standpunt, dat soms in het betrokken buitenland wordt ingenomen). Daarnaast bestaat het probleem der afrekening van de zgn. „zwevende” posten, de bedragen, welke in het eene land door de debiteuren in de clearing werden gestort, doch tengevolge van de oorlogsomstandigheden in het andere land niet meer tot verrekening kwamen en omgekeerd, hetzij doordat de stagnatie ontstond op het traject Amsterdam—Berlijn, hetzij te Berlijn,

hetzij op den weg van Berlijn naar het vereffenings-instituut in het derde land, hetzij dat de gestorte bedragen in het debiteurenland door het vereffenings-instituut werden aangehouden. Naast de in het clearingrecht beruchte bevrijdende werking der clearingstorting spelen ook koersquaesties hier een rol, tengevolge van de waardevermindering van den Nederlandschen gulden. In welk stadium de oplossing dezer clearingproblemen zich bevindt, is niet bekend.

Het tweede en voor ons land van direct vitaal belang zijnde punt is de regeling van het betalingsverkeer met Duitsland. Meer en meer breekt de overtuiging baan, dat het herstel van het handels- en dienstenverkeer met het Deutsche achterland een noodzakelijke voorwaarde voor een economisch herstel van ons land is. Praemisse tot het herstel van het handelsverkeer is het bestaan van een bruikbare betalingsregeling, waarin mede aandacht wordt geschonken aan de verrekening van de opbrengsten der nog steeds omvangrijke Nederlandsche beleggingen in Duitsland, op welker thans uitblijvende inkomsten hier te lande velen zijn aangewezen. Het is evenwel nog niet mogelijk gebleken een dergelijke regeling tot stand te brengen. Opgelgd van de zijde der geallieerde militaire autoriteiten, geldt thans een betalingsregeling, welke verrekening van het wederzijdse goederen- en dienstenverkeer op U.S.A. dollarbasis inhoudt. Daar van geallieerde zijde de Nederlandsche uitvoer naar Duitsland stringent op zijn „Lebenswichtigheit” voor dit land beoordeeld en in verband hiermede zeer beperkt wordt en Nederland slechts in zeer beperkte mate de beschikking over dollardeviezen heeft, tendert deze regeling naar een zoo volkomen mogelijken evenwichtstoestand en is zij in wezen niet anders dan een compensatieregeling op beperkte schaal. Het gevolg hiervan is, dat een deel van onzen op dit achterland gericht uitvoer (bijv. groenten) feitelijk onmogelijk is geworden; dat de Nederlandsche, voorheen omvangrijke, dienstverrichting ten behoeve van dit achterland (de Rijnvloot) geheel lam ligt; de goederenimport zeer beperkt blijft en iedere mogelijkheid van, zij het ook maar gedeeltelijke, transfer van kapitaalopbrengsten ontbreekt. Gezien het hiermede voor ons land verbonden enorme belang, om de financiële betrekkingen met het economisch onmisbare Duitsche achterland te herstellen, is het een eisch van de eerste orde, dat dit betalingsverkeer ten spoedigste uit de dollarsfeer wordt gelicht en langzaamaan weer tot zijn vooroorlogse ontwikkeling zal worden gebracht. Ten aanzien van het voor ons land economisch minder belangrijke Oostenrijk bestaat tot dusverre evenmin een betalingsregeling, doch, daar ten aanzien van dit land door de Geallieerden geen betaling in edeldeviezen schijnt te worden verlangd, is hier een particulier compensatieverkeer, hoeveel bezwaren dit op zichzelf medebrengt, van Nederlandsche zijde in opbouw.

De laatste te beschouwen quaestie betreft de regeling der deviezenrechtelijke verhoudingen der overzeesche gebiedsdeelen ten opzichte van het moederland. Ook hier is men er nog niet in geslaagd, tot een regeling te geraken, en het betalingsverkeer tusschen beide deelen van het Koninkrijk stagneert nog steeds, zeer ten detrimente van het economisch herstel. Onmiskenbaar wordt in Nederlandsch-Indië gestreefd naar een autonome zelfstandige deviezenreglementering, zij het dan ook in een zekere, nog niet bepaalde, meer of minder nauwe samenwerking met het moederland. Uiterlijke kenteekenen hiervan zijn, dat in Nederlandsch-Indië een zelfstandige, in belangrijke mate van de Nederlandsche afwijkende, deviezenwetgeving bestaat, terwijl als zelfstandige autonome deviezeninstantie te Batavia het Nederlandsch-

Indische Deviezeninstituut optreedt, hetwelk ter verwezenlijking van noodzakelijk contact in het financiële centrum Amsterdam een agentschap heeft gevestigd. Hoever deze samenwerking op het gebied der deviezenreglementeering zal gaan, in hoeverre beide deviezensystemen aan elkaar aangepast zullen worden en moeten worden om „lekken” te voorkomen, in hoeverre de groote „earning power” aan deviezen der overzeesche gebiedsdeelen mede dienstbaar zal worden gemaakt aan de versteviging van de deviezenpositie van het moederland, dit zijn nog alle open vragen. Gezien deze nog geheel ongeregelde verhoudingen en het feit, dat krachtens het Nederlandsche deviezenrecht de overzeesche gebiedsdeelen en de ingezetenen dezer gebiedsdeelen als buitenland, resp. niet-ingezetenen worden aangemerkt, doet het dan ook zonderling aan, dat de Nederlandsche deviezenreglementeering zich bij voorbaat reeds heeft meester gemaakt van de deviezenopbrengsten uit coupons, dividenden en lossingen van buitenlandsche effecten, toebehoorend aan ingezetenen dezer gebiedsdeelen, welke op denzelfden voet als aan ingezetenen behorende effecten worden behandeld. Hetzelfde valt op te merken ten aanzien van verschillende door Nederland met derde landen gesloten betalingsovereenkomsten, wier werking zich ook over de overzeesche gebiedsdeelen uitstrekt. Het mag wel dringend noodzakelijk worden genoemd, dat de deviezenrechtelijke verhoudingen van ons land tot zijn overzeesche gebiedsdeelen in een regeling worden neergelegd en een feitelijk betalingsverkeer binnen het kader daarvan ten spoedigste wordt mogelijk gemaakt.

De balans dezer beschouwingen over de Nederlandsche deviezenreglementeering tenslotte in algemeenen zin samenvattend, waarbij helaas van geen enkel cijfermateriaal gebruik kan worden gemaakt, valt te concluderen, dat deze deviezenreglementeering nog in haar kinderschoenen staat en met groote moeilijkheden worstelt, dat extern het betalingsverkeer via de stootkussen der in de diverse betalingsovereenkomsten neergelegde of anderszins opgenomen buitenlandsche credieten weer in beperkte mate in gang is gezet, doch hier rekening zal dienen te worden gehouden met het feit, dat de saldeering dezer rekeningen en de terugbetaling van vervallen crediettermijnen in een niet ver afliggende toekomst in goud of deviezen zal hebben plaats te vinden, zoomede, dat essentiële problemen der deviezenreglementeering, zonder welke een herstel van het internationale betalingsverkeer en daarmee een herstel van ons economisch leven niet ten volle mogelijk is, nog op een regeling wachten en zich thans nog in een daarvan ver verwijderd stadium bevinden.

Mr. Dr. J. H. F. BLOEMERS.

DES MINISTERS TOEZEGGING.

Het is wellicht staatsrechtelijk weinig aanbevelenswaardig, dat ministers in particuliere gesprekken, bij de gelegenheid van een niet-openbare conferentie met belanghebbenden, of op audiënties, bepaalde toezeggingen doen. Maar staatsrechtelijk binden deze toezeggingen toch niet den Staat. Zij zijn dus uit dat oogpunt eenigszins onschuldig. Met radiotoespraken wordt het geval van de mededeelingen, als „toezeggingen” opgevat, al eenigszins gevaarlijker. Is de Staat gebonden door een zoogenaamde „toezegging”, langs den aetherweg, door den Minister voor de microfoon, geopenbaard? Nog vaster is des Ministers verklaring, wanneer deze mondeling of schriftelijk wordt gedaan aan de Staten-Generaal, maar zelfs dan nog is niet „de Staat” gebonden in dien zin, dat niet een volgende Minister gerechtigd zoude zijn op den inhoud der toezegging

eenvoudig terug te komen. De Staat wordt slechts gebonden door wet, Koninklijk Besluit, ministerieele beschikking of door contract, natuurlijk telkens met de mogelijkheid langs legalen weg de overeenkomst te niet te doen en de verplichting van den Staat te ontbinden.

* *

Het bovenstaande werd gesteld om de aandacht te vragen voor de waarde van het verwijtende betoog, thans telkens herhaald, dat de minister van Financiën in strijd zoude handelen met de door hem gedane uitdrukkelijke toezegging (naar ik meen over de radio), „dat vrij geld vrij zal blijven”. Door deze toezegging is de Staat niet gebonden. De staatsorganen kunnen handelen met deze „toezegging” in strijd. Ook de minister van Financiën! Dit klinkt wat ruw. De Minister zal het niet spoedig doen. Maar hoe dikwijls is reeds gebleken, dat men een Minister niet binden kan aan de woorden van een radiorede, die niet eens in de Staatscourant wordt gepubliceerd. Het parlementaire stelsel is op het verlenen van een sanctie op een radiorede niet berekend.

* *

Er is staatsrechtelijk op een radiorede geen sanctie. En dus moest de conclusie eigenlijk wezen, dat de Minister officieel slechts spreekt in 's lands vergaderzaal of zich schriftelijk wendt met een nota tot het parlement, maar overigens in het publiek zwijgt.

Wanneer dit nu „in onze tijden” niet meer mogelijk is, dan moet ook het publiek het nadeel aanvaarden van de nieuwe methode en niet aan den Minister een ander „doen” verwijten dan hij heeft toegezegd. Het nadeel van deze toespraken en toezeggingen is nu eenmaal ook, dat zij geen gelegenheid geven tot debat, omdat de toezeggingen zelve in dubbelen zin in de lucht zweefden. De verschillende dagbladen publiceren dikwijls slechts die onderdeelen, die hun het aangenaamste zijn. De toezegging is „onvast”, onvoldoende toegelicht en onvoldoende begrepen.

* *

Wanneer dus de minister van Financiën heeft doen rondwaren in de lucht de vluchtige toezegging: „dat vrij geld vrij zal blijven”, dan heeft de Minister natuurlijk bedoeld, dat mijn, uit vrije prestatie verdiende, vrije geld als inkomen mijn vrij geld blijft, maar breng ik dit vrije geld naar een ander over, dan is dit niet onder alle omstandigheden mijn vrije geld. Het is niet het geld zelf, dat vrij is!

C. W. DE VRIES.

VERGELIJKENDE BEDRIJFSSTATISTIEKEN VAN DEN BINNENLANDSCHEN HANDEL.

Inleiding.

De statistieken van den binnenlandschen handel kunnen worden onderscheiden in:

- de statistieken van het aantal ondernemingen en vestigingen;
- de statistieken van het aantal werkzame personen (eigenaren, filiaalhouders, reizigers, magazijnpersoneel, mannelijke en vrouwelijke werkkrachten);
- de statistieken van de geldomzetten (per branche en per artikel, week-, maand-, kwartaal- en jaarindices);
- de bedrijfskostenstatistieken;
- de statistieken van de groot- en kleinhandelsprijzen.

De statistieken, genoemd onder c en d, leenen zich bij uitstek voor bedrijfsvergelijking. In deze beschouwing zal dan ook alleen aan die statistieken aandacht worden besteed.

De belangstelling voor statistische gegevens betreffende den binnenlandschen handel dateert van omstreeks 1930. Vóór dien tijd was er weliswaar eenig werk op dit gebied verricht, zooals bijvoorbeeld de in ons land in 1927 op initiatief van den toenmaligen secretaris van den Nederlandschen Grossiersbond, H. Leemhuis, samengestelde distributiekostenstatistiek van de grossierderij in koloniale waren, doch van een systematische verzameling van gegevens over de distributie van goederen was geen sprake.

Het is een opmerkelijk feit, dat het wetenschappelijke statistische onderzoek op het gebied van de productie, de financiën, het vervoer enz., reeds jaren bestond, voordat men, zoowel van de zijde van de binnenlandsche handelaren zelve als van wetenschappelijke zijde, aandacht begon te besteden aan de analyse van het distributie-apparaat.

Th. H. Brown zegt, dat de oorzaak hiervan bij handelaren o. a. te vinden is in de neiging der zakenlieden om de traditioneele methoden van zakenbeheer te handhaven, welke voortvloeide uit de meening, dat zakendoen niet door middel van cijfers kan worden bevorderd, maar dat het een gokspel is, een kunst, die afhankelijk is van de „feeling”, de intuïtie van den koopman¹⁾.

Doch ook van wetenschappelijke zijde werd weinig behoefte gevoeld, om gegevens betreffende den binnenlandschen handel te verzamelen of uit bestaande statistieken over aantal inwoners, bevolkingsopbouw, inkomensverdeling e. d. cijfermateriaal te putten, dat van belang zou kunnen zijn voor de bestudeering van het distributie-probleem.

In de crisisjaren na 1929 werd echter algemeen ingezien, dat bij het zoeken naar de gronden voor het verbreken van het evenwicht tusschen productie en verbruik grootere aandacht zou moeten worden besteed aan het vraagstuk van de distributie. In een brochure van het „Bureau français pour l'étude de la distribution” wordt hieromtrent gezegd:

„La crise économique mondiale a révélé l'imperfection de notre système de distribution des biens et des services. Il a été reconnu qu'une des causes du désordre actuel était le déséquilibre entre la production et la consommation, en raison de l'impossibilité de distribuer de façon satisfaisante les biens et les services qui peuvent être fournis. L'amélioration du mécanisme de la distribution est apparue comme pouvant aider à sortir de la crise actuelle et comme de nature à favoriser, dans l'avenir, la stabilité de la consommation et son développement progressif”²⁾.

Voorts werd van verschillende zijden gewezen op het tegengestelde verloop in de kosten per eenheid in de productie en bij de distributie. Men constateerde, dat bij de verdere concentratie in de industrie, het steeds toenemen van de gemiddelde grootte der ondernemingen en de uitbreiding der productie in omvang en variëteit, het mechanisme van de distributie steeds ingewikkelder werd en de kosten stegen³⁾. Bovendien werd de aandacht op de belangrijkheid der distributievraagstukken gevestigd door een aantal berekeningen, waaruit bleek, dat:

- a. in de wereld meer dan 100 miljoen personen zich met den zuiveren handel bezighouden (dus afgezien van de fabrikanten en landbouwers, die handel als nevenfunctie uitoefenen)⁴⁾, waarvan het overgrote gedeelte zich geheel met den binnenlandschen handel bezighoudt;
- b. minstens de helft van het nationale inkomen in vrij-

¹⁾ Th. H. Brown, „Science, Statistics and Business”, in „Harvard Business Review”, Vol. XIV, blz. 281.

²⁾ „Le bureau français pour l'étude de la distribution”, février 1943, blz. 4.

³⁾ Dr. A. Molinari, „Statistiques de la Distribution”, „Extrait du Bulletin de l'Institut International de Statistique”, Touce XXIX, Livraison B, La Haye, 1937, blz. 2.

⁴⁾ Dr. A. Molinari, t.a.p., blz. 4, en: „De statistieken van den binnenlandschen markt” in „Statistisch Bulletin van den Centralen Dienst voor de Statistiek”, Brussel, Juni 1944.

wel ieder land over de toonbank van den detail-handelaar gaat⁵⁾;

- c. in 1929 in de Vereenigde Staten van Amerika en in Duitschland de totale distributiekosten een omvang hadden van resp. ± 27 pCt. en ± 24 pCt. van een volksinkomen van resp. 80.000 à 90.000 miljoen dollar en 76.100 miljoen R. M.⁶⁾.

Onder invloed van deze feiten groeide de belangstelling voor het verzamelen van statistische gegevens betreffende de distributie van goederen. Speciale studies van economen werden aan het vraagstuk van de distributie gewijd, terwijl in 1931 door de Internationale Kamer van Koophandel een permanent bureau voor de distributie in het leven werd geroepen en in 1933 door het Internationale Instituut voor de Statistiek een commissie werd benoemd, welke werd belast met de bestudeering van de statistische methodes, welke het meest geschikt konden worden geacht tot het verkrijgen van een inzicht in het vraagstuk van de distributie, waarbij werd uitgegaan van de definitie, die op het Congres van Washington in 1931 werd voorgesteld en welke door de Internationale Kamer van Koophandel werd goedgekeurd, namelijk: „la distribution comprend toutes les opérations et activités qui s'exercent entre la production des marchandises, dans la forme définitive qu'elles ont pour être mises en circulation, et le moment où il en est pris livraison par les consommateurs”.

Geschiedenis in het kort.

De ontwikkeling van de bewerking van distributiestatistieken in Nederland kan worden gezien over drie perioden nl.:

- a. vóór 1937,
- b. van 1937 tot 1940,
- c. in 1940 en daarna.

ad a. vóór 1937.

Bij de bedrijfstelling in 1930 werden gegevens verkregen omtrent het aantal winkels, aantal personen, werkzaam in groot- en kleinbedrijf e.d. Vóór dat jaar werden er in Nederland nimmer algemeene tellingen betreffende den omvang van den binnenlandschen handel gehouden.

Voor het eerst werd hier gesproken over de samenstelling van omzetstatistieken in 1932, naar aanleiding van een verzoek van „De Bijenkorf”, als lid van de Internationale Warenhuisvereniging, aan het Centraal Bureau voor de Statistiek, tot het samenstellen en de publicatie van een koopkrachtstatistiek.

Op 1 Mei 1933 werd op instigatie van de Internationale Kamer van Koophandel door de Nederlandsche organisatie dezer Kamer en door het Nederlandsch Instituut voor Efficiency een Studie-Commissie voor Verkooporganisatie opgericht, waarin ook het Centraal Bureau voor de Statistiek werd opgenomen⁷⁾.

Volgens het door deze Commissie opgestelde werkplan zou het Centraal Bureau voor de Statistiek statistieken op het gebied van de distributie verzorgen en wel:

- 1e. representatieve omzetstatistieken van den detailhandel en de grossierderij voor het geheele land;
- 2e. omzetstatistieken van bepaalde soorten goederen in beperkte gebieden (locale markten);
- 3e. distributiekostenstatistieken.

Dit plan werd aanvankelijk echter slechts zeer gedeeltelijk uitgevoerd. Alleen op het gebied der distributiekosten werden — naast mislukte pogingen — eenige resultaten geboekt.

Tot het samenstellen van omzetstatistieken werd nog niet overgegaan. Wel werd door het C.B.S. medegewerkt

⁵⁾ J. Hirsch, „Hoofdproblemen van den modernen detailhandel”, „De Economist”, jaargang 1930, nr. 10, blz. 1.

⁶⁾ J. Hirsch, t.a.p. blz. 4.

⁷⁾ Zie ook Dr. O. Bakker, „Distributiestatistieken”, Amsterdam, 1934, blz. 17-20.

aan een enquête, welke in 1933 was aangevangen, naar de aanpassing van de kleinhandels- aan de groothandels-prijzen.

ad b. 1937—1940.

Vóór 1937 ontbraken vrijwel alle feitelijke gegevens omtrent den loop der goederen van producent naar consument via groot- en kleinhandel. De beoordeeling van den gang van zaken in deze takken van handel werd daardoor in vele gevallen ten zeerste bemoeilijkt; er moest met schattingen worden gewerkt. Mede in verband met de toegenomen overheidsbemoeging met het economisch leven werd de behoefte aan gegevens, betreffende den omvang en de werking van het groot- en kleinhandelsapparaat, gevoeld.

In den loop van 1938 maakte het C.B.S. in samenwerking met het Economisch Instituut voor den Middenstand in Nederland een begin met het verzamelen en bewerken van representatieve omzetgegevens van verschillende grossierderijen en detailhandelszaken.

De publicatie geschiedde in den vorm van indices van de geldomzetten van de grossierderijen per kwartaal, van den detailhandel per maand of per week. De omzetcijfers van het winkelbedrijf werden opgenomen in de met ingang van 20 Juni 1938 destijds in de groote dagbladen gepubliceerde „Economische weekcijfers”.

Uit deze indices waren o.a. aanwijzingen betreffende het conjunctuurverloop, de beweging van het prijsniveau en wijzigingen in de grootte van de afgeleverde hoeveelheden te putten. Voorts kon de invloed van de seizoenen, de feestdagen en de uitverkoop op de besteding van het inkomen via de desbetreffende branches worden nagegaan.

In 1938 ving het Economisch Instituut voor den Middenstand aan met het verzamelen en verwerken van de geldomzetten in eenige branches in den middenstand. In 1937 was reeds overeengekomen, dat het Centraal Bureau voor de Statistiek zich zou bepalen tot het samenstellen van omzetstatistieken en distributiekostenstatistieken van de grossierderijen, de grootwinkelbedrijven en de coöperatieve verbruiksverenigingen; het E. I. M. zou het kleinwinkelbedrijf voor haar rekening nemen.

ad c. 1940 en daarna.

Door bijzondere omstandigheden vond in 1940 een belangrijke uitbreiding van het aantal omzetstatistieken plaats.

Op 3 Juni ontving het C.B.S. van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart opdracht om op korten termijn een onderzoek in te stellen naar de wijzigingen in de besteding van het inkomen, in het bijzonder van dat deel van het inkomen, hetwelk in de winkels wordt besteed.

Het C.B.S. is daartoe in overleg getreden met het E.I.M., met welk instituut het Bureau reeds gedurende eenigen tijd samenwerkte op het gebied van de omzetstatistieken van den detailhandel. In verband daarmee werd het aantal representatieve omzetstatistieken, welke reeds voor eenige branches van den kleinhandel werden samengesteld, uitgebreid tot andere branches.

Op 17 Juni kon reeds een voorloopig verslag worden samengesteld, terwijl in November een uitvoerige publicatie, getiteld: „De besteding van het inkomen”, werd vervaardigd. Deze uitgave was evenwel vertrouwelijk en derhalve niet voor publicatie bestemd.

De uitbreiding der omzetstatistieken, welke voor bovengenoemd onderzoek noodig was, werd sindsdien gehandhaafd, zoodat thans vrijwel alle grootbedrijven in den detailhandel en ongeveer de helft van het aantal coöperatieve verbruiksverenigingen worden geënkquêteerd.

De omzetstatistieken van de grossierderijen en de door het E.I.M. samengestelde omzetstatistieken van het kleinwinkelbedrijf hebben betrekking op gegevens van kleinere aantallen deelnemers.

Wijzigingen in de samenstelling der omzetstatistieken ⁸⁾.

Gedurende de oorlogsjaren bleek de representativiteit van vele der samengestelde indexcijfers van den groot- en kleinhandel door de sterke wijzigingen, welke optraden in de omzetten van de verschillende deelnemers, en in de artikelen, welke in normale tijden in de bepaalde branches werden verhandeld, en door het uitvallen van deelnemers tengevolge van bombardementen, evacuatie of wegvoering naar Duitschland of Polen, sterk in gevaar te worden gebracht ⁹⁾.

Bij het opzetten dezer statistieken in 1938 was men, aangezien voor deelneming alleen ondernemingen in aanmerking kwamen, waarvan de boekhouding op het regelmatig verstrekken van omzetopgaven was ingericht, beperkt tot kleine aantallen deelnemers. Zoowel bij het C.B.S., dat, op grond van de wet op de economische statistieken, van 28 December 1936 ¹⁰⁾, de bevoegdheid bezit om de gekozen deelnemers tot het verstrekken van opgaven te verplichten, als bij het E.I.M., dat de opgaven vrijwillig ontving, waren de bedoelde percentages over het algemeen zeer laag. In sommige gevallen zelfs minder dan $\frac{1}{2}$ pCt. van het aantal ondernemers in een branche. Een ander bezwaar, dat aan de op deze wijze samengestelde indexcijfers kleefde, was, dat, in verband met de eischen, welke aan de boekhouding werden gesteld, alleen de groote bedrijven opgaven verstrekten ¹¹⁾. De verschuivingen van omzetten van zeer groote naar kleinere of van kleinere naar zeer groote ondernemingen oefenden bij het kleine aantal geënkquêteerden sterken invloed uit op de samengestelde indexcijfers. In vergelijking met gegevens betreffende het verloop der omzetten bij groothandelaren in verschillende branches, welke bij andere instanties aanwezig waren, bleken de indexcijfers, welke door het C.B.S. waren samengesteld, niet meer die representativiteit te bezitten, welke men bij den aanvang van het onderzoek in 1938 meende te hebben bewerkstelligd.

Eensdeels waren deze afwijkingen van de gewenschte representativiteit een gevolg van het geringe aantal deelnemers aan de statistieken, anderdeels van het feit, dat de deelnemers zoowel over het basisjaar 1938 als bij hun recente opgaven alleen opgaven van de totale omzetten verschafften, waardoor de branchevervaging, welke bij elk dezer branches in meer of mindere mate optrad, haar invloed ten nadeele van de representativiteit der indexcijfers liet gelden. In verband hiermede ging het C.B.S. er in Juli 1945 toe over, de omzetstatistieken te wijzigen door:

- a. uitbreiding van het aantal deelnemers;
- b. verzameling van gespecificeerde opgaven.

Het samenstellen van het vragenformulier ten behoeve van de opgaven van gespecificeerde omzetten in de branches van den groothandel geschiedde in overleg met de desbetreffende vakgroepen, waarbij er naar werd gestreefd de artikelengroepen per ondervakgroep te splitsen.

De resultaten van de geschetste werkzaamheden kan men in den vorm van indexcijfers van de geldomzetten in den groothandel aantreffen in de „Statistische Bulletins”, welke thans regelmatig door het C.B.S. worden gepubliceerd.

Ook bij de omzetstatistieken van den kleinhandel zullen, zoowel door het C.B.S. als door het E.I.M., wijzigingen, in denzelfden zin als bij de omzetstatistieken van den groothandel is geschied, dienen te worden aangebracht. Aangezien gedurende de oorlogsjaren de ondernemingen in verband met de vele distributievoorschriften er toe over-

⁸⁾ Zie ook A. A. C. Reedijk, „Bedrijfsvergelijkende statistieken van den groothandel” in „Mededeelingenblad van de Grafische Industrie”, Februari 1946.

⁹⁾ Zie ook Ir. M. A. Gulden, „Omzet van den detailhandel in Nederland in 1942” in „E.-S.B.” No. 1468, 9 Augustus 1944.

¹⁰⁾ Staatsblad No. 639 D.D.

¹¹⁾ Zie ook Dr. F. L. van Muiswinkel, „Bedrijfsvergelijkende Statistieken”, in „Economische opstellen, aangeboden aan Prof. Mr. F. de Vries”, Haarlem 1944.

gingen hun administratie te verbeteren en regelmatig bij te houden, moet thans — in tegenstelling tot 1938 — de mogelijkheid, om bij deze pogingen ter verbetering van de statistieken van den binnenlandschen handel succes te behalen, groot worden geacht. Indexcijfers van de geldomzetten in den detailhandel vindt men thans eveneens in de hierboven vermelde „Statistische Bulletins” van het C.B.S.

Cewijzigde beteekenis van de bedrijfsstatistieken.

In een prae-advies zegt Dr. J. F. ten Doesschate, dat „de kerngedachte der collectieve bedrijfsstatistiek is, de mogelijkheid in het leven te roepen, de cijfers der *individuele* bedrijven met elkaar te vergelijken en daardoor een beoordeeling van elk der deelnemende bedrijven in het kader van het geheel der branche mogelijk te maken”¹²⁾, terwijl Dr. O. Bakker zegt: „Iedere ondernemer, producent, groothandelaar, kleinhandelaar, die op den duur succes wil hebben, dient zich op de marktanalyse toe te leggen. Zonder uitgebreide statistieken zal zijn pogingen falen. Het streven der ondernemers naar een zoo laag mogelijke kostprijs leidt hen er toe, hun kostenstatistiek te analyseren. Daarbij hebben zij opgemerkt, dat de kostenanalyse van het eigen bedrijf niet voldoende materiaal verschaft en als gevolg daarvan hebben zij zich aangesloten om deze kostenstatistieken voor hun geheelen bedrijfstak te maken”¹³⁾.

Gedurende de oorlogsjaren werd de waarde van het vergelijken van de kengetallen¹⁴⁾ van de kosten van een branche of soortgelijke bedrijven uit die branche met die van het eigen bedrijf sterk verminderd, tengevolge van de groote verschillen in bedrijfstoestand, welke bleken te zijn ontstaan. Daarbij dient o. a. te worden gedacht aan het feit, dat sommige ondernemingen, hetzij verplicht, hetzij vrijwillig, groote leveringen verrichtten aan Deutsche instanties en dat vele ondernemingen voor belangrijke bedragen „zwart” in- en verkochten. Voorts bestond bij vele ondernemingen een sterke tegenzin om gegevens, welke op de interne organisatie en toestand van hun onderneming betrekking hadden, aan overheidsinstanties te verstrekken, terwijl in sommige gevallen moedwillig onjuiste gegevens werden verstrekt. Het nut der reeds samengestelde en enkele der gedurende de oorlogsjaren gemaakte onderzoekingen naar de kosten en winsten in groot- en kleinhandel, bleek echter op ander gebied te zijn blijven bestaan. Voor het vaststellen van de brutowinstmarges voor groot- en kleinhandel door de Overheid diende men te kunnen beschikken over gegevens betreffende de gemiddelde kosten en winsten in een bepaalde branche. Na Mei 1945 ontvingen zoowel het C.B.S. als het E.I.M. met hetzelfde doel eenige opdrachten van het Directoraat-Generaal van de Prijzen. Eerst wanneer de normale handel zal zijn hersteld, zal het nut van bedrijfsvergelijking voor de afzonderlijke ondernemingen weer blijken.

Slotopmerkingen.

Het verzamelen van statistische gegevens betreffende den binnenlandschen handel geschiedt hoofdzakelijk door het C.B.S. en het E.I.M., terwijl ook de bedrijfsorganisaties zich soms gaarne op dit terrein begeven. De waarde van de werkzaamheden van de bedrijfsorganisaties op statistisch gebied moet echter zeer gering worden genoemd. Alleen van die bedrijfsorganisaties, waarbij deze werkzaamheden aan statistisch geschoolde krachten zijn opgedragen, kunnen de resultaten van de gedane onderzoekingen met eenige zekerheid als juist worden beschouwd, hoewel ook daar in vele gevallen veel aan de wijze van

vraagstelling, controle en bewerking der gegevens blijkt te ontbreken¹⁵⁾.

In het algemeen kan worden vastgesteld, dat het verichten van statistische werkzaamheden ten behoeve van den binnenlandschen handel het beste kan worden opgedragen aan het C.B.S. of het E.I.M. Toch moet aan de bedrijfsorganisaties op dit gebied nog een belangrijke rol worden toegekend, nl. bij het streven naar vergroting van de uniformiteit in de boekhoudingen van de ondernemingen in groot- en kleinhandel. Daarbij dient tevens op het groote nut van centrale boekhoudbureaux, zooals deze reeds jaren op het gebied van den landbouw bestaan, te worden gewezen¹⁶⁾.

Het zal waarschijnlijk eenige verwondering wekken, dat het statistische werk op het reeds relatief kleine gebied van het Nederlandsche economische leven, dat wij hebben omschreven als den binnenlandschen handel, nog is verdeeld over twee instanties, n.l. C.B.S. en het E.I.M. In 1937 is men tot deze werkverdeling overgegaan op grond van de volgende overwegingen:

- a. men achtte het juist, de gegevens van de middenstandszaken door *vrijwillige* deelneming aan de statistieken door het E.I.M. te laten verzamelen;
- b. men achtte het voor de middenstandszaken, in verband met de mogelijkheid van het doorgeven van bedrijfsgegevens aan andere overheidsinstanties, beter de gegevens te doen verzamelen door de *Stichting Economisch Instituut voor den Middenstand*.

Het C.B.S. heeft bij het verzamelen van gegevens ten behoeve van de statistieken van den binnenlandschen handel echter nimmer gebruik behoeven te maken van de bevoegdheden, welke het op grond van de wet op de economische statistieken ten aanzien van de plicht tot het verstrekken van gegevens bezit, daarentegen heeft deze bevoegdheid er in vele gevallen toe bijgedragen, dat ondernemers tot het verstrekken van gegevens overgingen, waartoe zij bij vrijwillige deelneming niet zouden zijn gekomen. Bovendien kan worden vastgesteld, dat de medewerking, welke het C.B.S. van groot- en kleinhandelaren bij het samenstellen der statistieken heeft ondervonden, in den loop der jaren uitstekend is te noemen, aangezien het den ondernemers is gebleken, dat de geheimhouding van de gegevens, welke aan het C.B.S. zijn verschaft, verzekerd is.

Dient derhalve ten behoeve van de coördinatie van werkzaamheden en uit een oogpunt van efficiency niet te worden overwogen om het verzamelen en bewerken van de gegevens van den geheelen binnenlandschen handel te doen geschieden door één instantie, waartoe dan het C.B.S. het meest geschikt moet worden geacht?

A. A. C. REEDIJK.

¹²⁾ Zie Dr. Ph. J. Idenburg, „Coördinatie van statistisch onderzoek” in „Tijdschrift voor Economische Geographie”, 34ste jaargang, No. 5, Mei 1943, en Mr. J. Dijkgraaf, „Mededeelingsplicht voor statistische onderzoekingen in Nederland” in „E.-S.B.” van Mei 1943, No. 1421.

¹³⁾ Zie C. D. Jongman, „Wenschelijkheid en mogelijkheid van centrale boekhoudbureaux ten behoeve van het kleinbedrijf in den detailhandel”, in „E.-S.B.” No. 1415, van 3 Maart 1943.

HET STEENKOLENVRAAGSTUK IN GROOT-BRITANNIË.

Eén van de ernstigste en meest urgente economische problemen, waarvoor het Europa van na de Tweede Wereldoorlog zich gesteld ziet, is dat van de schaarste aan steenkolen. Meer nog dan de vernietiging van productie-installaties door oorlogsgeweld is het dit tekort aan brandstof, dat een herstel van de industriële productie tot haar vooroorlogse omvang belemmert.

Oorzaken van het tekort.

Het bestaande tekort is in hoofdzaak te wijten aan de onbevredigende resultaten van de mijnbouw in

¹⁴⁾ „Collectieve bedrijfsstatistieken voor den groothandel”, Ned. Instituut voor Efficiency 1936, No. 140, blz. 4.

¹⁵⁾ Dr. O. Bakker, t.a.p., blz. 6.

¹⁶⁾ Zie Prof. Dr. Julius Hirsch, „Kennzahlen zur Handelsforschung”, Berlin 1933.

het Roergebied en in Groot-Brittannië. Blijkens recente gegevens leveren de mijndistricten (Roerbekken, Aken en Saargebied) in de Britse en Franse bezettingszônes van Duitsland thans nog slechts 43 pCt. van wat zij voor de oorlog pleegden te leveren en bevindt de productie daar zich bovendien in sterk dalende lijn (4,9 mln ton in Juli, tegen 5,4 mln ton in Juni van dit jaar). Groot-Brittannië, dat in 1938 en 1939 gemiddeld ca. 230 mln ton leverde, zag gedurende de oorlog zijn kolenproductie voortdurend dalen tot een niveau van 192 mln ton in 1944 en 182 mln ton in 1945. Dat het binnenlands verbruik van steenkolen in Groot-Brittannië gedurende de oorlog niet behoefde te worden ingekrompen, doch zelfs tot 1942 een stijging van ca. 10 pCt. kon vertonen, waarna het geleidelijk daalde totdat in 1945 weer ongeveer het vooroorlogse niveau bereikt werd, houdt verband met de scherpe daling in de export van steenkolen.

De export, die in 1938/39 ca. 46 mln ton per jaar bedroeg, was in 1944 ineengeschrumpeld tot een kleine 6 mln ton.

Inmiddels heeft zich in Groot-Brittannië sedert eind 1944 een ontwikkeling voorgedaan, die desastreus dreigt te worden voor de Engelse productie- en export-drive. Wat is namelijk het geval? Men heeft in 1945, ondanks het feit, dat de productie van steenkool een daling van 10 mln ton t.o.v. het voorafgaande jaar vertoonde, waartoe vooral de „V-day“-vacanties het hunne hebben bijgedragen, getracht, het binnenlands verbruik zoveel mogelijk op peil te houden en de export van steenkolen weer eenigermate op gang te brengen. Het gevolg is geweest, dat de som van export en verbruik 5 mln ton hoger is komen te liggen dan het totaalcijfer van de productie. Dit verschil nu is toegemaakt door voorraadintering. De gedistribueerde voorraden en de voorraden bij de mijnen, die gedurende de oorlog tezamen steeds 21 à 22 mln ton bedroegen op het einde van het jaar, daalden van ultimo 1944, toen ze 20,9 mln ton waren, tot 15,4 mln ton einde 1945. De verandering in de voorraden was eind Juni nog onveranderd aanwezig (10,1 mln ton dit jaar, tegen 15,9 mln ton vorig jaar).

Een idee van de betekenis, die deze voorraaddaling heeft voor het binnenlands verbruik van steenkool, alsmede van de wijzigingen, die gedurende de oorlog in dit verbruik zijn opgetreden, geeft het volgende staatje.

Voorraden en verbruik van steenkool in Groot-Brittannië.

	Verbruik per week (in 1.000 tonnen)		Voorraad in weken verbruik per ultimo		Juni 1946
	1940	1945	1940	1945	
<i>Openb. nûtsbedrijven</i>					
Gas	346	405	10	5	3
Electriciteit	348	452	10	6	3
Water	8	8	18	14	9
Spoorwegen	258	286	6	2	2
<i>Industrie</i>	865	767	6	5	3
<i>Handel</i>	888	620	2	2	2
Totaal	3.771	3.440	5	4	2

Bron: „Monthly Digest of Statistics“ No. 7, July 1946 („Central Statistical Office“, London 1946), tabel 28-30.

Hoezeer men, wat betreft de brandstofvoorziening, van de hand in de tand leeft, in verschillende sectoren, blijkt ten duidelijkste, als men de cijfers voor Juni 1946 beschouwt. Volgens de „Financial Times“ van 25 Juli 1946 is het beeld thans nog somberder en zou de industrie slechts voor 10 dagen voorraad hebben, de spoorwegen voor 1½ week en gas- en electriciteitsbedrijven voor 2 weken.

Van de zijde van het „Ministry of Fuel and Power“ wordt verder geschat, dat de gedistribueerde voorraden

deze winter ongeveer 5 mln ton beneden de veiligheidsgrens zullen liggen. Daarbij is de veiligheidsgrens voor de voorziening van de industrie gesteld op een hoeveelheid van 16 mln ton gedistribueerde voorraden aan het begin van de winter. Dit is zeker niet overdreven te noemen. Gedurende de oorlog hebben de gedistribueerde voorraden bij het begin van de winter zich steeds boven dit niveau bevonden. In October en November 1945 lagen deze voorraden evenwel beneden genoemde grens. Zij bedroegen toen 13,8 mln ton. Ernstige stagnatie in de industriële productie had dit gedurende de afgelopen winter weliswaar niet tengevolge, doch enkele fabrieken waren toch al genoopt voor enkele dagen te sluiten. Inmiddels is de industriële productie echter toegenomen. Volgens de laatstbekende gegevens, die ik ontleen aan de „Financial Times“ van 23 Juli 1946, was de productie in April 1946 ongeveer 20 pCt. hoger dan een jaar tevoren¹⁾. Wil men tijdelijke stillegging van bepaalde industriële en openbare nûtsbedrijven voorkomen, dan zal men dus op zijn minst bij het begin van de winter 15 mln ton, zeg veiligheidshalve 16 mln ton, gedistribueerde voorraden in Groot-Brittannië moeten hebben. Dat de 11 mln ton aan het begin van de winter gehaald zullen worden, is tamelijk aannemelijk in het licht van de cijfers van de jaren 1944 en 1945. De stijging van de gedistribueerde voorraden tussen eind Juni en eind October bedroeg toen 3,5, resp. 2,2 mln ton, waarbij niet uit het oog verloren mag worden, dat het laatste cijfer gedrukt is tengevolge van de feestelijkheden ter gelegenheid van V.J.-day. De gedistribueerde voorraden bedroegen eind Juni reeds 8,2 mln ton.

De naaste toekomst.

Het beeld, dat minister Shinwell het Lagerhuis schilderde voor het jaar 1946/47, dat begint op 1 Mei '46 en eindigt op 30 April '47, doet vrezden, dat de steenkoolpositie van het Verenigd Koninkrijk nog verder zal verslechteren. Tegenover een geschatte productie van 186 mln ton (d. i. de productie van 1945, vermeerderd met het „V-day“-vacantie-verlies van 4 mln ton) immers, staat een geschat binnenlands steenkoolverbruik van 188 mln ton (d. i. 5 pCt. meer dan het verbruik in 1945) en een geschatte export van ruim 8 mln ton (d. i. gelijk aan de export van 1945). Het tekort bedraagt dus 10 mln ton. Door buitengewone maatregelen hoopt men het verbruik met 5,5 mln ton te kunnen drukken, terwijl met een vermeerdering van de „open cast mining“ (die in 1945 8 mln ton steenkool leverde) van 1,5 mln ton rekening wordt gehouden. Dan nog blijft er echter een tekort van 3 mln ton te dekken, terwijl ook aan een verbetering van de voorraadpositie, die thans onhoudbaar laag is, gedacht moet worden. De enig mogelijke oplossing van dit vraagstuk, zolang men niet tot een afwentelen van de moeilijkheden op het buitenland door een reductie van de exporten kan en wil overgaan, is opvoering van de productie. Mr. Shinwell sprak dan ook de hoop uit, dat het mogelijk zal blijken met het huidige aantal mijnwerkers, door aller krachtsinspanning, de productie op te voeren tot een weekgemiddelde van 3,9 mln ton (incl. 0,2 mln ton „open cast“); d. i. equivalent met een jaarproductie van ruim 200 mln ton. Indien dit mogelijk zou blijken, zou het gevaar van een tekort van 5 mln ton nog voor de winter kunnen worden bezworen en een verdere verbetering van de voorraadpositie in 1947 verwacht kunnen worden. Gezien het feit, dat het aantal mijnwerkers thans bijna 10 pCt. minder is dan in 1938/39, toen de productie ca. 230 mln ton bedroeg, moet de genoemde taakstelling wel als

¹⁾ Over een officiële productie-index beschikt Engeland nog steeds niet. De „Financial Times“-productie-index geeft de gemiddelde waarde van de per arbeidsdag verbruikte grondstoffen tegen prijzen 1944 en heeft als basis het jaar 1944 = 100.

de onder de huidige omstandigheden maximaal mogelijke prestatie beschouwd worden. Zij kan alleen volbracht worden, als de productiviteit, die momenteel bijna 10 pCt. beneden het niveau van 1938/'39 ligt, weer het vooroorlogse peil gaat benaderen en als het absentisme, dat gedurende en vooral na de oorlog zo sterk is toegenomen (meer dan verdubbeld), weer normale proporties gaat aannemen. De vervulling van deze beide voorwaarden op korte termijn te verwachten kan niet anders dan in hoge mate optimistisch worden genoemd. Van een uitbreiding van het aantal mijnwerkers, mede door het aantrekken van buitenlandse arbeidskrachten, verwacht men in Engeland van regeringszijde niet veel meer, nadat de pogingen, daartoe in het werk gesteld, vrijwel volledig hebben gefaald. De lokmiddelen van meer en betere voeding en extra kwanta andere consumptiegoederen hebben niet de verwachte uitwerking gehad. Ook het vooruitzicht van nationalisatie van de mijnen heeft tot dusver gefaald om de productiviteit van de mijnwerkers op te voeren en de mijnarbeid aantrekkelijker te maken. Slechts van arbeidsparende werkmethode, betere arbeidsvoorwaarden en training van jonge ongeschoolde arbeiders kan nog enige verbetering in de situatie worden verwacht.

Wat betreft de buitengewone maatregelen tot bezuiniging op het binnenlands verbruik, t.w. a) vervanging van steenkool door vloeibare brandstof, 3 mln ton, b) verbetering in de verdeling, 1,5 mln ton, en c) bezuiniging in de gasfabrieken, 1 mln ton, verdient vooral de eerste de aandacht. Zag het continent gedurende de bezettingstijd de moeilijkheden van de gasgeneratoren en persgasinstallaties ter besparing van benzine, thans ziet men juist het tegengestelde, vervanging van vaste door vloeibare brandstof. Van de zijde van de industrie is men inmiddels niet zo optimistisch over de mogelijkheid de betrokken installaties op korte termijn geschikt te maken voor stookolie en over de bezuiniging, die hierdoor bereikt kan worden. Men wijst er op 1) dat steenkool niet overal door olie te vervangen is, doch alleen in stoommachines, 2) dat met de ombouw van de installaties per geval gemiddeld 3 maanden gemoeid is en dat gedurende die tijd de betrokken installaties niet aan de productie kunnen deelnemen, terwijl veelal geen vervoercapaciteit aanwezig is, 3) dat een en ander met een aanzienlijk kapitaalverlies gepaard gaat, omdat installaties, die speciaal voor de kolenaanvoer zijn opgesteld, met verlies verkocht of opgeslagen moeten worden, tot ze weer van nut kunnen zijn, en 4) dat, ondanks de recente verlaging van de invoerrechten, stookolie in Engeland als brandstof duurder is dan steenkool. Ondanks al deze bezwaren vindt de ombouw toch voortgang. In samenwerking met en krachtig ondersteund door de Regering zijn door de spoorwegen, die reeds enige tijd aan het experimenteren waren in deze richting, plannen ontworpen voor de ombouw van 1.200 zware locomotieven, hetgeen, zodra de ombouw een feit is, een jaarlijkse besparing van 1 mln ton steenkool zal opleveren.

Tot slot van dit artikel zou ik nog willen wijzen op een belangrijk begeleidend verschijnsel van de kolenschaarste. Het feit, dat de kolenexport, die in 1938 10 pCt. van de totale export van het Verenigd Koninkrijk uitmaakte, thans tot 15 pCt. van zijn vooroorlogse omvang is teruggelopen, betekent, dat vele transportvaarders in ballast moeten uitvaren, zodat de vrachtkosten ten volle op de importen komen te drukken, hetgeen de prijzen van geïmporteerde goederen en daarmee het gehele Engelse prijsniveau verhoogt. Bovendien kost het feit, dat Engelse schepen tegenwoordig voor de thuisreis Amerikaanse en Canadese kolen bunkeren, Engeland jaarlijks \$ 8.000.000.

Cambridge

Drs. G. STUVEL.

DE MAXIMUMPRIJZEN EN DE DISTRIBUTIE VAN FRUIT.

Op Maandag 1 April 1946 kon men op vele groenten- en fruitveilingen in ons land de driekleur zien wapperen. Deze datum was voor de Nederlandse tuinbouw in zijn geheel en voor het Nederlandse veilingwezen in het bijzonder een dag van grote betekenis. Op die dag immers trad het door de Overheid genomen besluit tot afschaffing van het maximumprijzenstelsel voor groenten in werking. Dit betekende ook opheffing van het aan dit stelsel verbonden verdeelen-toewijzingssysteem via Grossierscombinaties (Groco's), Plaatselijke Verdeel-Kantoren (P.V.K.'s) en Kleinhandelarencombinaties (Kleinco's).

Er was weer vrije prijsvorming, of, zoals de tuinder het uitdrukte: „De veilingklok draaide weer en de lampjes van de klok wezen weer de kopers aan”.

Op 26 Augustus 1946 heerste er een mineur-stemming aan dezelfde veilingen. De Overheid, die oorspronkelijk ook de prijzen van het fruit had vrijgelaten, was op haar besluit teruggekomen. Pruimen, peren en appels werden weer aan maximumprijzen gebonden en gedistribueerd door middel van de tot nieuw leven gewekte Groco's. Een stap terug dus op het terrein van de herwonnen vrijheid, zij het dan een gedeeltelijke.

Het kan zijn nut hebben bij dit ongewone verschijnsel een ogenblik stil te staan. Boze tongen uit het bedrijfsleven beweren immers, dat de Overheid er op uit is, als uitvloeisel van een door haar voorgestane geleide economie, door alles heen de prijzen te binden en de distributie te handhaven. Zelfs wordt beweerd, dat ambtenaren, die, door de afschaffing der beperkende bepalingen, uitgeschakeld dreigen te worden, hier de hand in het spel hebben.

Maar al slaan we nu op dit soort beweringen geen acht, dan moet toch worden erkend, dat ook bij vele goedwillenden uit het bedrijfsleven, ja soms zelfs in wetenschappelijke kringen, de meening heeft postgevat, dat prijszetting en distributie noodzakelijke aanhangsels van de zgn. geleide economie zijn. Het zal voor de meeste lezers van dit blad overbodig zijn te zeggen, dat deze mening op een misvatting omtrent het wezen der geleide economie berust. Distributie en maximumprijzen ontstaan in tijden van schaarste, zoals we minimumprijzen zien optreden in perioden van overvloed.

Wie dan ook de bemoeiingen van de Overheid van nabij kent en volgt, weet, dat zij de waarde van de vrije prijsvorming voor het goed functioneren van ons economisch leven erkent, ondanks het feit, dat zij een bepaalde mate van geleide economie noodzakelijk acht. Waar de schaarste derhalve verdwijnt, zal ook de distributie worden opgeheven en zullen de maximumprijzen tot het verleden gaan behoren. Een vraag is hierbij echter vaak, of dit in bepaalde sectoren van het economische leven reeds kan worden doorgevoerd, als in andere sectoren de schaarste nog tot binding dwingt.

Ten aanzien van groenten en fruit is deze proef echter genomen. Toen nl. dit voorjaar verwacht mocht worden (rekening houdende met de toen bekende omstandigheden, waaronder de vooruitzichten voor de export), dat het aanbod voldoende zou zijn, heeft de Overheid de prijzen vrij gegeven. Er werd verwacht, dat, afgezien van enkele primeurs, het prijsniveau op een redelijk peil zou komen te liggen. Het is aan insiders bekend, dat het Directoraat-Generaal voor de Prijzen deze verwachting niet ten volle deelde.

De Overheid ging hier echter te geder toe over, omdat de groenten- en fruitdistributie steeds een zorgkind was geweest. Groenten en fruit zijn over het algemeen producten, welke snel aan bederf onder-

hevig zijn. De productie vindt plaats in zeer vele kleine bedrijven, welke over het gehele land verspreid liggen. De aanvoer is onregelmatig, waarbij de weersomstandigheden een belangrijke rol spelen. Dit alles maakt, dat het producten zijn, welke zeer moeilijk aan distributiebepalingen kunnen worden gebonden. De maximumprijzen hadden bovendien een ongunstige invloed op de kwaliteit van het product gehad, terwijl de spreiding van de afzet er door werd belemmerd. Het tekort aan arbeidskrachten had tenslotte een teeltverschuiving naar die gewassen veroorzaakt, die met de minste arbeid kunnen worden verbouwd. Er waren dus ook bijkomende redenen te over, om tot het stelsel van vrijheid terug te keren. Van het begin af gold het echter als een proefneming, welke ongedaan gemaakt zou worden, indien de prijsontwikkeling hiertoe aanleiding zou geven.

Wanneer we nu nog eens de prijzen, welke de afgelopen maanden voor groenten hebben gegolden, overzien, dan moeten we erkennen, dat er op bepaalde momenten voor de Overheid gegronde aanleiding geweest zou zijn om weer in te grijpen. In het verleden was de prijsontwikkeling meestal zo, dat voor primeurs tijdelijk een hoge prijs gold, terwijl bij het toenemen van de aanvoer de prijs daalde. Nu zagen we, dat voor verschillende producten, bijv. bloemkool, ondanks grote aanvoeren, de prijs nog lang op een hoog niveau bleef. Voor andere producten, met name sla en tomaten, zakte de prijs echter spoedig in één, zodanig zelfs, dat door middel van minimumprijzen bepaalde groepen van kwekers voor een financiële ramp moesten worden behoed. Over het algemeen kan echter worden gezegd, dat steeds bepaalde groenten voor redelijke prijzen verkrijgbaar waren. In dit verband mag er nog wel eens op worden gewezen, dat het publiek te veel de vooroorlogse toestand voor de geest staat. De prijzen, waarvoor toen groenten te koop waren, lagen echter grotendeels beneden de productiekosten. Het tuindersbedrijf was een noodlijdend bedrijf, dat met regeringssteun op de been moest worden gehouden.

Geheel anders ligt de zaak ten aanzien van het fruit. Hier moet worden toegegeven, dat de prijzen abnormaal hoog zijn opgelopen, zo hoog zelfs, dat het voor brede lagen der bevolking niet meer mogelijk was deze te betalen. Wat zijn hiervan de oorzaken? Verschillende liggen voor de hand. Gedurende de oorlogsjaren was het vooral in de steden niet mogelijk fruit te kopen. De „zwevende koopkracht” zocht nu ook hier goederen te bemachtigen. Zolang verder de arbeidersbevolking niet in de gelegenheid is, zich duurzame verbruiksgoederen, als kleding, enz., aan te schaffen, koopt zij andere dingen. Het is nl. een bekend verschijnsel, dat door iederen kleinhandelaar in fruit wordt opgemerkt, dat er andere groepen kopers onder de consumenten aanwezig zijn dan voor de oorlog. Daarnaast ontbreekt de import van buitenlands fruit, zowel van citrusfruit als van appels en peren.

Overigens zijn 40 pCt. van de aardbeien, 50 pCt. van de rode bessen en de gehele oogst van groene kruisbessen, voorzover die bij de veilingen zijn aangevoerd, tegen vastgestelde prijzen uit de markt genomen en toegewezen aan de fabrikanten van vruchtenpulp, de grondstof voor de jam. Deze vruchtenpulp is ten dele bestemd voor export en komt anderdeels, in de vorm van jam, tegen normale prijs ter beschikking van de binnenlandse consument. De fabrikanten van vruchtenwijnen, vruchten op sap, enz., konden echter als vrije kopers op de veiling verschijnen. Aangezien velen dezer fabrikanten er blijkbaar de voorkeur aan gaven om „in goederen te vluchten”, kochten zij tegen hoge prijzen. Dit heeft vooral de prijzen van kersen en bessen opgedreven.

Men bedenke overigens, dat de gemiddelde productie van bijv. kersen in ons land slechts circa 10.000.000 kg bedraagt, dit is dus ongeveer een kg per hoofd van de bevolking. Buitenstaanders hebben van de omvang der fruitproductie vaak overdreven voorstellingen.

Kan nu door de Overheid een dergelijk hoog prijsniveau voor druiven, perziken, meloenen, aardbeien en kersen nog worden getolereerd, omdat men deze tot op zekere hoogte als luxe producten kan aanmerken, voor die fruitsoorten, die men door de ervaring als een noodzakelijk volksvoedsel kan zien, is dit ontoelaatbaar. Op grond van dit algemene uitgangspunt kwamen volgens de Overheid een drietal soorten, nl. pruimen, peren en appels, in aanmerking voor distributie.

Het vraagpunt, dat daarbij rijst, is tweeledig, nl. t.a.v. de aanvoer en de prijzen. Men kan de volgende mogelijkheden in eerste aanleg veronderstellen.

- Vrije verkoop leidt regelmatig tot grote aanvoeren en daarmee tot lagere prijzen;
- Distributie verschafft een gegarandeerde minimumbevrediging en gaat met maximumprijsstelling gepaard.

Bij de keuze tussen deze mogelijkheden moet men de feitelijke omstandigheden in rekening brengen. Dat bij vrije verkoop de prijzen voor appels en peren binnen de perken zouden blijven, was, op grond van de ervaring met het vroege fruit opgedaan, niet aan te nemen. De hoge prijzen, waartegen grote hoeveelheden peren en appels reeds op het hout waren verkocht, beloofden niet veel goeds.

Daarbij komt als beslissende factor, dat de latere peren- en appelensoorten veelal goed bewaarbaar zijn. Bij vrije verkoop zou het mogelijk zijn geweest, dat door een groot direct aanbod de prijzen zouden zijn gedaald. De onzekerheid van het publiek omtrent de toekomstige voorziening in de behoeften zou tot aankoop in die omvang hebben kunnen leiden, dat ook de bewaarbare soorten in de latere wintermaanden niet meer ter beschikking stonden. Op grond van het algemene beginsel, dat de Overheid in deze tijd van bijzondere schaarste het evenwicht tussen huidige en toekomstige voorziening moet bevorderen, is een rantsoeneringsregeling thans te prefereren. Daarbij komt, dat vrije verkoop van bewaarbaar fruit tengevolge zou hebben, dat dit fruit vooral aan de beter gesitueerden, die de contante uitgave voor de fruitvoorziening over een aantal maanden kunnen doen, zou zijn ten goede gekomen. Temeer zou dit gevaar bestaan, daar de oogst aan houdbaar fruit zeker niet overvloedig is.

In feite echter kan worden verwacht, dat het vrijlaten van de handel in deze houdbare fruitsoorten zou hebben geleid tot speculatieve opslag door de handel. Het resultaat zou zijn prijsverhoging in het heden, door het terughouden van de aanvoer, en prijsverhoging in de toekomst, doordat de houdbare soorten, bij het ontbreken van import, vnl. van citrusvruchten, dan als enig aanbod van fruit in de markt zouden zijn. Dit zijn de redenen, waarom de Overheid de andere mogelijkheid heeft moeten kiezen, waarmee zij werd genoopt op haar aanvankelijk ingenomen standpunt van wederom vrije prijsvorming van groenten en fruit gedeeltelijk terug te komen.

Het sprak tevoren vanzelf, dat hiertegen weerstanden moesten rijzen van de zijde van het bedrijf. De maximumprijzen zijn zodanig gesteld, dat deze zeker lonend zijn voor de telers; ook de handelsmarges zijn behoorlijk.

In de eerste plaats echter — en waarschijnlijk is deze psychologische weerstand de ernstigste — voelt men bezwaren tegen het wederopzetten van een distributie-administratie.

Een tweede bezwaar is, dat de winsten uit de fruitverkoop door distributie waarschijnlijk zullen worden genormaliseerd.

Ten derde bestaan bezwaren tegen het feit, dat in het distributiesysteem ook een zekere plaats is ingeruimd aan de verzendhuizen, die rechtstreeks aan de consument leveren.

De Overheid is ervan overtuigd, dat deze distributie ook voor de handel moeilijkheden met zich brengt. Dit kan echter geen aanleiding zijn om wat men als algemeen belang ziet uit het oog te verliezen. Men kan slechts hopen, dat de omstandigheden zich het volgend jaar zodanig hebben gewijzigd, dat de vrije prijsvorming voor groenten en fruit volledig zal kunnen functioneren. Ook dan zullen er nog moeilijkheden te over zijn, aangezien de afzet van de overschotten, welke er van deze producten op bepaalde tijden altijd zullen zijn, nog problemen genoeg schiept.

G. W. BEUNDER.

AANTEEKENING.

EEN ENGELSCH STEM OVER ECONOMISCHE SAMENWERKING TUSSCHEN NEDERLAND EN BELGIË.

Enkele tegenstellingen ¹⁾:

Mede ten gevolge van den oorlog zijn de politieke en economische verhoudingen tusschen Nederland en België dusdanig ten goede gewijzigd, dat zij in menig opzicht geen belemmeringen meer vormen voor het grootsche plan van een volledige economische unie. Toch wordt door deze unie het economisch leven in beide landen zoozeer in zijn grondslagen en al zijn geledingen geraakt, dat latente tegenstellingen noodzakelijk te voorschijn komen.

Aan deze zijde van het vraagstuk nu wijdt „The Economist” van 17 Augustus haar slotbeschouwing.

Politiek gesproken zullen Nederland en België den weerstand moeten overwinnen van Frankrijk. Wat toch is het geval? In Maart 1945 kwamen de 3 landen overeen om op economisch gebied met elkaar samen te werken in den een of anderen alsnog vast te stellen vorm. Aan de verwezenlijking van dit voornemen staat het groeiend verschil in prijzen en loonen in Nederland/België eenerzijds en Frankrijk anderzijds in den weg. Toch bleef men in Frankrijk hopen. Het openbaar worden van de besprekingen over een Nederlandsch-Belgische Unie nu sloeg deze Fransche hoop den bodem in. Fransche wrevelf hierover zal zich t.z.t. materialiseeren in een oppositie, die te ernstiger is, omdat zij zich verplaatsen kan op eigen gebied. Het Waalsche gedeelte van België immers voelt zich vanouds aan Frankrijk verknocht en het is niet onmogelijk, dat Wallonië het Fransche verzet zal overnemen.

Moet aldus rekening gehouden worden met een zekere mate van weerstand op politiek gebied, in economisch opzicht dient evenzeer aandacht te worden geschonken aan menige tegenstelling. Hierin heeft de oorlog geen wijziging ten goede kunnen brengen.

1. Agrarisch zijn Nederland en België verre van elkaars complementen. België, met name Vlaanderen, beschikt zelf, evenals Nederland, over een bloeienden land- en tuinbouw en de Vlaamsche boer zal met leede oogen Nederlandsche melk, boter en kaas op de Belgische markt zien verschijnen. De hoop van Nederland, om in België in dit opzicht compensatie te vinden voor de verloren gegane markt in Duitschland, zal aldus niet zoo eenvoudig te verwezenlijken zijn.

2. Industrieel zijn Nederland en België tot op zekere hoogte wél complementair. Zoo bezit België zware industrieën, die Nederland niet heeft en waarvan

de producten dus gemakkelijk hier te lande kunnen worden afgezet. Er zijn echter andere industrieën, die wel met elkaar concurreeren. Leder, papier, porcelein, keramische artikelen, enkele kolensoorten worden in beide landen voortgebracht en wat dit aangaat vreest België de Nederlandsche mededinging, omdat deze, door haar organisatie, beter wordt geleid.

Op de mogelijkheid, dat zelfs de Belgische zware industriebelangen zich zullen verzetten tegen de unie, moet tenslotte nog worden gewezen. Zij zijn nl. geconcentreerd in het Franschgezinde Zuiden.

3. Een derde bron van moeilijkheden leveren de overzeesche gebiedsdeelen van beide landen. In de praktijk voert België een veel mercantilistischer politiek dan Nederland. 48 pCt. van den import in den Congo komt uit België en naar België gaat 83 pCt. van zijn export. Voor Nederland in verhouding tot Nederlandsch Oost-Indië zijn de cijfers respectievelijk 10 en 7 pCt. Op het oogenblik is Nederland niet in staat om zijn overzeesche gebiedsdeelen in Azië in eenig economisch accoord te betrekken. Aan den anderen kant zal België weinig genegen zijn om Nederland tot zijn overzeesche gebiedsdeelen toe te laten zonder reciprociteit.

4. Rotterdam en Antwerpen, vanouds geduchte mededingers van elkaar, vormen evenzeer een probleem. Duitschland is voorshands verloren gegaan als achterland van beide havens. Op welke wijze echter zullen bij een Unie de zaken worden verdeeld?

5. Dan is er het groote vraagstuk van het geldwezen. In principe is de beste oplossing, zooals in het geval van België en Luxemburg, dat één muntsoort in beide landen circuleert. Wat echter mogelijk is voor België en het kleine Luxemburg, is daarom nog niet direct aanvaardbaar voor twee soevereine staten als Nederland en België. Op het oogenblik zoekt men de oplossing in de fixatie van de wisselkoersen op een bepaald peil. Zal er nu één enkele bank voor beide landen komen? Zoo niet, hoe moeten vraagstukken van monetaire politiek, van de gelijkschakeling van prijzen — bijv. van grondstoffen — en dergelijke worden opgelost?

6. Onder invloed van socialisten en communisten, in beide landen een sterk bloc vertegenwoordigend, zal de vrije economie plaats maken voor een geleide. In geval van een depressie zullen de Regeeringen van Nederland en België onmiddellijk ingrijpen door een weloverwogen investeringspolitiek, dan wel het uitvoeren van publieke werken op groote schaal. Kunnen dergelijke maatregelen gezamenlijk worden genomen? Zoo niet, dan beteekent dat het fiasco van de Unie. Zoo ja, op welke wijze moet de beiderzijdsche staatsbemoeienis in deze en andere aangelegenheden met elkaar in harmonie worden gebracht?

De opsomming van de voorgaande moeilijkheden beteekent niet het uitspreken van evenzoo vele vonnissen over het lot van de Unie. Het is te hopen en het is wenschelijk, dat zij slagen zal. Vóór den oorlog toch was de wereld verdeeld in tal van economische eenheden, die door tarieven, monetaire politiek en quotas voor elkaar ontoegankelijk zijn. Dat is mede één van de oorzaken van den oorlog geworden.

In Oost-Europa komen thans, onder leiding van Rusland, vele landen in één gemeenschappelijke welvaartssfeer. In West-Europa trachten Nederland en België hetzelfde te bereiken voor hun respectievelijke gebieden, maar dan langs waarlijk democratischen weg, dat is: door in volle vrijheid en algeheele onafhankelijkheid gepleegd overleg.

Slaagt het plan, dan wil het nog niet zeggen, dat alle problemen voor beide landen meteen opgelost zijn. Geen fusie van 17 millioen menschen is in staat om de leegte te vullen, die Duitschland, of zelfs maar

¹⁾ Zie voor het eerste gedeelte dezer aanteekening: „E.-S.B.” van 4 September 1946, blz. 573.

de 23 miljoen uit de Britsche zône, achterlaat. Het vraagstuk is er één van wijder omvang. Aan Duitschland moet wederom een zekere mate van welvaart en stabiliteit worden gegeven; het moet, ofschoon op ondergeschikt plan, wederom worden ingeschakeld in de West-Europese huishouding. Eerst dan zal deze zich kunnen herstellen en eerst dan ook zal een Nederlandsch-Belgische Unie haar volle uitwerking voor beide landen kunnen hebben.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES

BOEKEN.

Dat Ik Zal Wederkeeren. Een overzicht van het historisch bezoek van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina der Nederlanden aan het Dominion van Canada en de Vereenigde Staten van Amerika, van 18 Juni tot 26 Augustus 1942. Watson Bedrijfsmachine Maatschappij N.V., Amsterdam.

Economic demography of eastern and southern Europe, by Wilbert E. Moore. League of Nations, Genève, 1945, 300 blz.

BROCHURES.

Geschriften van de Vereeniging voor Belastingwetenschap, No. 58. Oorlogsvermogensaanasbelasting, stenografisch verslag van het debat, gehouden in de ledenvergadering van 12 Januari 1946, N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn. Juli 1946, 44 blz., f 1.25.

Stichting Economisch Instituut voor den Middenstand. Onderzoek naar de rentabiliteit van het rijwielbedrijf. 's-Gravenhage.

Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie. Kleine Serie Geschriften No. 1. De Duitse bezetting van Nederland en de financiële ontwikkeling van het land gedurende de jaren der bezetting door Mr. L. J. A. Trip, prijs f 1,80, 75 blz., M. Nijhoff, Den Haag, 1946.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Voor het eerst sinds geruimen tijd liet de weekstaat van De Nederlandsche Bank een vermindering van den goudvoorraad zien. Deze vermindering ad f 15 miljoen werd veroorzaakt door de betaling van de Nederlandsche deelneming in het kapitaal van de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling, voorzover deze betaling in goud moest geschieden.

De verruiming op de geldmarkt zette zich voort, welke werd veroorzaakt door vrij groote overheidsbetalingen, mede in verband met aflossing op staatsleeningen. Het tegoed van het Rijk bij de centrale bank daalde dan ook in één week van f 1.324 tot f 1.117 miljoen, waartegen, naast een toeneming van de bankbiljettencirculatie met f 45 miljoen en van de vrije saldi met f 20 miljoen, een stijging van de saldi van de banken bij De Nederlandsche Bank met f 30 miljoen tot f 108 miljoen stond.

De ruimte op de geldmarkt manifesteerde zich enerzijds door lagere disconto's voor de korte termijnen, en anderzijds door het stijgen van de premie, welke voor vervallend schatkistpapier wordt betaald, tot $\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ pro mille. Deze premie vloeit voort uit het feit, dat de Agent uitsluitend nieuw papier afgeeft tegen vervallende promessen, en wel jaarpromessen en vijfmaandspromessen gecombineerd, zooals in het voorgaande overzicht werd opgemerkt.

Drie- en vijfmaandspromessen werden aan het einde der verslagperiode gevraagd tegen $1\frac{1}{4}$ pCt., hetgeen dus $1/16$ pCt. lager is dan in de voorgaande week. Bij de langere termijnen kwam vrijwel geen verandering in de prijzen, mede in verband met het feit, dat de handel hierin vrijwel stagneert als gevolg van de ruimte op de geldmarkt.

Op de obligatiemarkt deed zich het merkwaardige verschijnsel voor, dat voor de kleinere coupures van sommige staatsleeningen zeer groote belangstelling bestond, met als gevolg onevenredig hooge koersen. De coupures van f 500 der 3 pCt. 1937 en der 3— $3\frac{1}{2}$ pCt. 1938 noteerden op 6 September jl. niet minder dan $105\frac{3}{4}$ resp. $105\frac{7}{16}$ pCt., terwijl de coupures van f 1.000 dezer staatsleeningen ruim $2\frac{1}{2}$ pCt. lager noteerden. Dergelijke verschijnselen doen zich meer voor, wanneer door aflossing op staatsleeningen — zooals thans op de 3— $3\frac{1}{2}$ pCt. 1938 is geschied — een sterke herbeleggingsvraag in het leven wordt geroepen. Voor het overige vertoonden de obligatiekoersen zeer weinig veranderingen.

Het koersverloop ter beurze van New-York, dat in de afgelopen week een zeer scherpe daling te zien gaf, heeft aan de destijds o.a. in deze rubriek naar voren gebrachte meening, dat het aanhouden van het Nederlandsche effectenbezit in wezen een speculatie op het voortduren der hoogconjunctuur in de V.S. beteekende, wel een zeer onaangenaam accent verleend.

De New-Yorksche beursberichten lieten niet na, invloed uit te oefenen ter beurze van Amsterdam, al bleef de koersdaling te Amsterdam zeer beperkt. Alleen aandelen A.K.U. moesten een gevoelig koersverlies boeken, daar zij daalden van 128 op 120 tusschen 30 Augustus en 6 September jl. Vermoedelijk zijn de groote Amerikaanse belangen van dit concern hieraan niet vreemd. Aandelen Unilever daalden in dezelfde periode slechts van $264\frac{1}{2}$ tot 262, aandelen Philips van 296 tot 292, maar aandelen Koninklijke van 400 tot 300.

De cultuurondernemingen konden daarentegen behoorlijke koersstijgingen boeken, waarschijnlijk in verband met meer optimistische verwachtingen omtrent den politieke toestand in Nederlandsch-Indië. Aandelen H.V.A. stegen in de betrokken periode van $248\frac{1}{2}$ tot 261 en aandelen Amsterdam Rubber van 161 tot 175.

De beurshandel is weer verrijkt met een nieuwe categorie van fondsen, daar eenige depotfractiebewijzen tot de notering werden toegelaten. Handel vond hierin nog niet plaats, daar de bekende „overgangsmaatregelen” aanvankelijk slechts bied- en laatkoersen toelaten.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningingen	Totaal activo	Totaal opeisb. schulden
2 Sept. '46	5.232.544	193.190	5.511.456	4.988.820
26 Aug. '46	5.244.443	197.597	5.514.865	5.004.791
19 „ '46	5.218.274	190.926	5.482.025	4.972.043
12 „ '46	5.217.974	199.036	5.489.835	4.979.858
5 „ '46	5.213.706	188.137	5.474.672	4.957.040
29 Juli '46	5.243.841	218.729	5.535.411	5.019.954
22 „ '46	5.238.506	205.367	5.516.714	5.004.265
15 „ '46	5.239.309	204.659	5.519.591	5.002.142
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/G	Saldo Rijk R/G (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Banhnassig-natiën en diverse rekeningingen
2 Sept. '46	2.785.876 ¹⁾	2.202.936	C1.226.400	108.391	188.676
26 Aug. '46	2.740.335 ¹⁾	2.264.202	C1.433.377	78.115	176.382
19 „ '46	2.722.639	2.249.272	C1.462.935	63.414	176.168
12 „ '46	2.725.478	2.254.084	C1.483.306	52.418	176.327
5 „ '46	2.740.046	2.216.959	C1.457.324	67.437	183.718
29 Juli '46	2.721.916	2.297.841	C1.561.893	41.842	181.713
22 „ '46	2.670.730	2.333.326	C1.555.381	54.104	178.716
15 „ '46	2.661.707	2.340.284	C1.522.497	102.166	183.728
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.512.344.

²⁾ „ „ „ f 2.466.805.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat
27 Aug. 1946	32.852	3.660	3.025	246	926	49.382
29 „ 1946	33.048	3.707	2.741	216	908	49.042
14 „ 1946	33.048	3.395	3.203	209	891	49.337
8 „ 1946	33.148	3.311	3.349	211	897	49.742
1 „ 1946	33.148	3.235	3.306	182	926	49.542
25 Juli 1946	33.148	3.708	3.244	206	940	48.632
18 „ 1946	33.230	3.695	3.372	199	933	48.797

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Resultwet van 6 Oct. '44 ³⁾
29 Aug. 1946	643	156.052	71.284	4	4.513	736
22 „ 1946	643	155.438	71.245	5	3.929	738
14 „ 1946	643	155.860	71.783	3	3.805	738
8 „ 1946	643	156.435	72.480	2	3.675	740
1 „ 1946	644	156.108	72.381	2	3.440	743
25 Juli 1946	644	155.655	71.862	2	3.502	746
18 „ 1946	647	156.020	72.319	3	3.396	746

>) Waarvan 10.493 miljoen frs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 4-5-1944).

*) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frs.

*) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

SCHRIFTELIJKE CURSUS
VOOR MODERNE
BEDRIJFSADMINISTRATIE

Sinds 1942 de opleiding voor de zelfstandige administratieve functie

Secretariaat: Beursgebouw - Kamer 321 - Rotterdam

Prospectus op aanvraag

Vacatures

N.V. Technisch Bureau „Marijnen”, Waldorpstraat 52, 's-Gravenhage, vraagt voor de behandeling der credieten

een prima kracht

liefst met ervaring op dit gebied, opgedaan in den Groothandel.

Vereischten: vlot stylist, representatief en beschikende over prettige omgangsvormen; snel en juist oordeel; serieus en betrouwbaar werker.

Sollicitaties met volledige inlichtingen, o.a. omtrent opleiding en praktijk, te richten aan de Directie.

Vooraanstaande Import-organisatie van Amerikaanse chemische producten zoekt

assistent-verkoopleider

leeftijd 25-33 jaar. Volledige inlichtingen betr. opleiding, loopbaan, talenkennis, salaris, enz. onder lett. S.M.S. aan Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam.

n.v. NATIONALE HYPOTHEEKBANK

te AMSTERDAM C.
Opgericht in 1861.

Volgestort Kapitaal en Reserves . . . . . f 2.173.000.—
Waarborgfonds . . . . . f 4.500.000.—

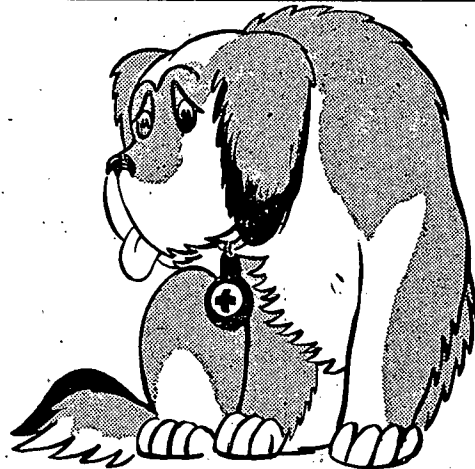
De Bank stelt beschikbaar:

3% PANDBRIEVEN Serie D

met 2½ pCt. verplichte uitloting

TEGEN DEN KOERS VAN 100%

Voorloopig worden receiptsen afgegeven.

Betrouwbaarheid . . .

kenmerkt alle Vredestein-artikelen. De vraag naar Vredestein is dan ook enorm groot. Wij doen wat wij kunnen doen, om iedereen in Nederland zoo spoedig mogelijk te helpen.

Houdt

UREDESTEIN

in 't oog!

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies

TENTAMEN

BOEKHOUDEN
PRIVÉ- en CLUBLESSEN
BOEKHOUDEN

W. SCHULLER

HEEMRAADSINGEL 326
TEL. 31822 — ROTTERDAM
Kleine clubs, snelle opleiding

Examen „Moderne Bedrijfsadministratie”

(afgenomen door de Mij. voor Nijverheid en Handel in samenwerking met het Nederl. Instituut voor Efficiency)

Bij het in April j.l. gehouden examen slaagden 88 kandidaten, waarvan 81 opgeleid waren door

Cursus Moderne Bedrijfsadministratie,
Beursgebouw Kamer 321 — Rotterdam

Prospectus en lijst van geslaagden worden U op aanvraag toegezonden.

N.V. LANKHORST
TOUWFABRIEKEN
 SNEEK TEL. 13041-3042
 SPINNERIJ—TOUWSLAGERIJ SEDERT 1803

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

**N.V. KONINKLIJKE
 NEDERLANDSCHE
 ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van:
 zoutzuur, (alle kwaliteiten)
 vloeibaar chloor
 chloorbleekloog
 natronloog, caustic soda.*

Zoojuist is verschenen als 38e publicatie van het N.E.I.

Ir. H. Vos

**Enige kwantitatieve onderzoeken over de
 betrekkingen tussen overheidsfinanciën
 en volkshuishouding**

Prijs f 9.—*

(Prijs voor leden en donateurs van het N.E.I. f 6.75)

*Verkrijgbaar in den boekhandel en bij de uitgevers
 DE ERVEN F. BOHN N.V. — HAARLEM*

STORK

HENGELO

MODERNE
 LAND- EN
 SCHEEPS-
 INSTALLATIES

**rijnlandsche
 betonbouw maatschappij n.v.**

nieuwe plantage 29 - delft - tel. 2685

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
 PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
 VLAARDINGEN

N.V. Louis Dobbelsmann
Waddinxveen

KOFFIE

THEE

Juist nu bieden de Watson machines, behorende tot het Hollerith-systeme. U de mogelijkheid op efficiënte en snelle wijze die administratieve voorlichting te geven, welke voor den wederopbouw van het Nederlandsche Bedrijfsleven noodzakelijk is.

Onze afdeling Organisatie is paraat om U een alleszins deskundig advies omtrent de oplossing van Uw administratieve en organisatorische problemen voor te leggen.

Het is mogelijk, zij het in beperkte mate, op korten termijn weer Watson machines (Hollerith-systeme) te leveren.

„WATSON Bedrijfsmachine Maatschappij N.V.

Frederiksplein 34. Amsterdam-C — Telefoon nrs: 33406, 33656, 31856

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

**DE
 ARNHEM**

LEVENSVZERKERING

BOVENBERGSTRAAAT 7

ARNHEM

Huygen & Wessel c.v.

**VERWARMING
 VENTILATIE
 LUCHTBEHANDELING**

Amersfoort - Amsterdam
 Apeldoorn - Rotterdam - Leeuwarden